

Forord

Å skrive denne masteroppgaven om tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste har vært en interessant og lærerik prosess. Arbeidet med barn som bekymrer har engasjert meg både i arbeidet som pedagogisk leder i barnehage, og som privatperson. Å få denne muligheten til å utvikle min kompetanse rundt dette tema har derfor vært et veldig givende arbeid.

Aller først vil jeg rette en stor takk til min veileder, Monica Bjerklund, ved Dronning Mauds Minne Høgskole. Tusen takk for oppmuntring, tålmodighet, støtte og god hjelp. Din kompetanse på området har vært uvurderlig.

Jeg vil takke alle mine informanter som med sitt engasjement har delt av sine erfaringer og opplevelser. Dere har lært meg mye, og oppgaven ville ikke blitt den samme uten dere. Mine venner og familie fortjener en stor takk for oppmuntrende ord og støtte, i medgang og motgang. En stor takk til mine to medstudenter, Ane og Mette, som velvillig stilte opp på prøveintervju. Ønsker til slutt å takke min venninne, Ingunn, som leste korrektur.

Trondheim, juni 2012

Marit Helen Haug

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
Problemformulering	2
Oppgaven videre	2
2 Teori.....	3
2.1 Betydningen av tidlig intervensjon og prinsippet om barnets beste.....	3
2.2 Barnevernets mål og samfunnsmandat.....	3
2.3 Barnehagens mål og samfunnsmandat	4
2.4 Tverrfaglig samarbeid	4
2.5 Samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste	6
Gjeldende lovverk	8
2.6 Fra bekymring til melding.....	9
2.7 Foreldresamarbeid.....	10
2.8 Kompetansebehov i barnehagen.....	11
3 Metode.....	13
3.1 Datainnsamlingsstrategi	13
Gruppeintervju	13
3.2 Valg av informanter	14
3.3 Etablering av kontakt	16
3.4 Presentasjon av informanter	17
3.5 Forberedelser til intervju	17
Informasjonsskriv og informert samtykke	17
Intervjuguide	18
Prøveintervju	19
3.6 Gjennomføring av intervju	19

3.7 Analyse og bearbeiding av data	20
3.8 Etske retningslinjer og kvalitet.....	21
4 Beskrivelse og drøfting av funn.....	25
4.1 Å planlegge for et suksessfylt samarbeid.....	25
Kommunal forankring	25
Kommunale tverrfaglige team.....	26
Tverrfaglig videreutdanning.....	28
Fysisk samlokalisering av ulike hjelpetjenester og instanser.....	30
Organisering og opprettelse av faste kontaktpersoner i barneverntjenesten	31
4.2 Kompetansehevende tiltak internt i barnehagene.....	32
Personale med tverrfaglig kompetanse ansatt i barnehagen.....	32
Internt fagteam i barnehagen.....	34
Tydelig ledelse og motivasjonsarbeid i barnehagen	35
4.3 Tverrfaglig forebyggende arbeid.....	36
Barneverntjenesten bidrar til kompetanseheving	36
Forståelse og gjensidig ansvar for opprettelse av kontakt.....	38
En synlig og mer utadrettet barneverntjeneste	40
Likeverdige parter i samarbeidet.....	43
4.4 Fra bekymring til melding.....	45
Første tegn til bekymring	45
Loggføring ved bekymring.....	46
Fokus på tidlig foreldresamarbeid.....	47
Melding til barneverntjenesten.....	49
4.5 Barnehagen som hjelpetiltak	50
Samhandling til barnets beste.....	50
Kontakt og tilbakemelding	51

4.6 Rutiner i akuttsaker	53
Prinsippet om barnets beste i akuttsaker	53
Tilbakemelding og felles evaluering etter akuttsaker	54
5 Sammendrag	57
Litteraturliste.....	59
Vedlegg 1	I
Vedlegg 2	III

1 Innledning

Denne undersøkelsen tar for seg hva som karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste. Jeg gjennomførte to gruppeintervju i to forskjellige kommuner. I det første deltok barnehagestyrer, pedagogisk leder, førskolelærer 2 og førskolelærerstudent, sammen med en representant fra den kommunale barneverntjenesten. I det andre deltok barnehagestyrer og barnevernspedagog ansatt i barnehagen, sammen med barnevernkurator fra den kommunale barneverntjenesten.

Tall fra statistisk sentralbyrå (2012a) viser at i 2011 hadde 282 735 barn i Norge barnehagen som tilbud, noe som vil si at av andelen barn i Norge i alderen 1-5 år hadde 89,7 % plass i barnehagen. Personalet i barnehagen vil ofte være de voksne som barna treffer mest utenom hjemmet, de barnehageansatte har derfor en unik mulighet til å observere og følge opp barn og deres familier. I rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2011) står det at et helhetlig tilbud til beste for barns oppvekst og utvikling krever samarbeid med andre tjenester, deriblant barnevern.

”Barnehagen og barnevernet er to av flere aktører som bidrar til å skape trygge oppvekstvilkår for små barn” (Kunnskapsdepartementet 2011 s.60). Det er derfor viktig at barnehagen og den kommunale barneverntjenesten har et velfungerende og godt samarbeid for best å utnytte hverandres særegne kompetanse for at barn og deres familier skal få den hjelpen de har rett på og behov for så tidlig som mulig.

De siste årene er det blitt satt fokus på samarbeidet mellom barnehage og barnevern nasjonalt. Regjeringen har satt dette tema på dagsorden og iverksatt ulike tiltak, blant annet kompetanseheving blant ansatte i barnehagen og mer fokus på det i førskolelærer- og barnevernspedagogsutdanningene (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 2009). Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet ga i 2009 ut veilederen ”Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten” til hjelp i dette samarbeidet. Det er også satt i gang forskningsarbeid for å se på mulige årsaker til at antall bekymringsmeldinger fra barnehagen er så lavt, og eventuelle årsakssammenhenger til et eventuelt lite tilfredsstillende samarbeid mellom barnehage og barnevern. På oppdrag fra Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Barne- og likestillingsdepartementet har det blitt gjennomført en kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern, *Å sende en bekymringsmelding – eller la det være?* (Backe-Hansen 2009). Prosjektet *Barnehagen som barneverntiltak* er et prosjektsamarbeid mellom NTNU Samfunnsforskning, DMMH og Redd

Barna, der formålet er å finne ut hva det er som gjør barnehagen til et kvalitativt godt og målrettet, forebyggende tiltak for barn og deres familier (NTNU Samfunnsforskning AS 2010). De er opptatt av å finne ut hvordan barnehagen kan utvikles slik at den forebyggende verdien økes for barn og deres familier. Bakgrunnen for dette fokus er at barnehagen har en unik mulighet til å følge opp barn som lever under vanskelige forhold hjemme. Barnehagen er også mye brukt som hjelpetiltak for barn under 5 år. I 2010 var det i alt 5580 barn som fikk barnehageplass som forebyggende barneverntiltak (Statistisk Sentralbyrå 2011). Dette viser viktigheten av fokus og kompetanseheving rundt dette området. Ulike forskningsrapporter, som for eksempel *Små barns rett til beskyttelse* (Bratterud og Emilsen 2011) har vist og satt mer fokus rundt hva som hindrer dette samarbeidet, og da sett fra både barnehagens og barnevernets side.

Tall fra Statistisk Sentralbyrå (2012b) viser at av alle saker som ble undersøkt av barnevernet i 2010, ble kun 4,4 % meldt fra barnehager og 13 % fra skoler. Av offentlige instanser er det skolen og politiet som melder flest saker, og det på tross av antall barn som går i barnehage. Lavt antall meldinger kan indikere at samarbeidet mellom barnehage og barnevern har fungert dårlig. Dette er bakgrunnen for at jeg ønsker å utforske hva som styrker samarbeidet mellom barneverntjeneste og barnehage. Ut fra egen arbeidserfaring som pedagogisk leder i barnehage og samtale med andre yrkesaktive, ser jeg også viktigheten av å rette fokus mot det som fungerer. Hensikten med min studie vil være å rette fokus mot hva som kjennetegner et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern og løfte dette fram. Jeg har derfor valgt følgende problemformulering:

Problemformulering

”Hva karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste?”

Oppgaven videre

Jeg vil først belyse teori og annen forskning som vil være relevant for samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste. Deretter vil jeg beskrive prosessen fra utvelgelse av metode og datainnsamlingsstrategi, til analyse og bearbeiding av det innsamlede materialet. Til slutt vil jeg presentere funn, og drøfte disse opp mot teori og annen forskning som ble belyst i kapittel 2.

2 Teori

2.1 Betydningen av tidlig intervensjon og prinsippet om barnets beste

FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 3 (1989) fremhever prinsippet om barnets beste, og at det skal ivaretas i alle handlinger som berører barnet. I FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 19 (1989) står det at barn har rett til beskyttelse mot ulike former for skadelige oppvekstforhold, både psykiske og fysiske. I Barnevernloven § 1-1 står det at barn skal ha trygge oppvekstvilkår, og at barn som lever under skadelige oppvekstforhold skal få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.

Tidlig intervensjon og adekvate og målrettede tiltak har vist seg å ha stor betydning for utsatte barn. ”Hvis vi skal kunne gjøre noe med omsorgssvikt, enten det gjelder forebygging eller behandling, forutsetter det at vi vet hvordan den viser seg, og at vi så tidlig som mulig kan identifisere risikofaktorene og de signalene som barnet og foreldrene sender ut” (Killén 2009 s.22). Forskning har vist at jo tidligere utsatte barn får den hjelpen og støtten de har behov for, jo bedre forutsetninger har de for å klare seg godt senere i livet (NOU 2012: 1). For å gi barn stabile rammer for utvikling og vekst, er tidlig innsats av stor betydning. ”Det er et uttalt mål at barn og unge skal få helhetlig og koordinert hjelp til rett tid” (NOU 2009: 22 s.81).

2.2 Barnevernets mål og samfunnsmandat

Barnevernloven § 1-1 sier om formål at barneverntjenesten skal bidra til at barn og unge får gode oppvekstvilkår, og til å sikre at barn og unge som lever under vanskelige forhold skal få nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.

Det viktigste barnevernet i Norge er foreldrene, i samarbeid med mange offentlige hjelpere. Både barnehage, skole, helsesøster og politi er viktige samarbeidspartnere, men den mest sentrale offentlige etaten som skal bistå foreldrene i dette barnevernet er den kommunale barneverntjenesten. Med sitt samfunnsmandat og arbeidsområde er barneverntjenesten den offentlige tjenesten som sterkest kan gripe inn i barns liv og som best kan beskytte barn og unge mot overgrep og dårlige livssituasjoner (Solstad 2008). Den kommunale barneverntjenesten har ansvar for å koordinere andre tjenesters innsats overfor utsatte barn og unge. I dette arbeidet vil det være en forutsetning at barneverntjenesten har et velfungerende samarbeid med de andre offentlige, og private tjenestene.

For at barneverntjenesten skal kunne ivareta *barns og unges* behov på best mulig måte, er de avhengig av informasjon fra andre. Det er også viktig at andre instanser melder

fra om barn og familier som trenger hjelp, blant annet fordi foreldre ikke alltid tar kontakt på eget initiativ (Glavin og Erdal 2007 s.55).

2.3 Barnehagens mål og samfunnsmandat

Barnehageloven § 1 første ledd sier om formål at ”barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning for en allsidig utvikling”. Videre sier barnehageloven § 2 sjette ledd at ”barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller”.

I forhold til forebygging er barnehagene av stor samfunnsmessig betydning for de små barna (Bratterud og Emilsen 2011). De barnehageansatte har en sentral rolle i det forebyggende arbeidet ved at de daglig har kontakt med barn og foreldre. Barnehagens posisjon i forhold til å kunne oppdage barn som opplever vold og andre former for omsorgssvikt blir viktig for at adekvate tiltak kan igangsettes så tidlig som mulig, og psykiske og fysiske skader hos barnet kan forebygges (Bratterud og Emilsen 2011). Viktigheten er stor for at de barnehageansatte har ”tilstrekkelig kunnskap og kompetanse til å kunne se symptomer på at et barn ikke har det bra, og at de har gode ferdigheter for å snakke med barna og kjenner til deres rettigheter” (NOU 2012: 1 s.107).

Om barnehagens samfunnsmandat står det i rammeplanen for barnehager (Kunnskapsdepartementet 2011 s.7) at ”barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som både gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå og trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger”. I forhold til barn som opplever omsorgssvikt sier rammeplanen (Kunnskapsdepartementet 2011) at de barnehageansatte har et særlig ansvar for at de barna skal oppleve trygghet og stabilitet i barnehagen.

2.4 Tverrfaglig samarbeid

Glavin og Erdal (2007) sier at et tverrfaglig samarbeid kan skje både på tvers av etater og sektorer. De vil kalle det et tverrfaglig samarbeid først når flere profesjoner og yrkesgrupper på tvers av etatene og faggransene arbeider mot et felles mål. En kan også si at et tverrfaglig samarbeid representerer en gruppe mennesker med ulike fag og spesialiteter, interesser og kunnskaper, som igjen vil gi ulike perspektiv og innfallsvinkler til å betrakte, forklare og forstå virkeligheten (Glavin og Erdal 2007). De ulike faggruppene og instansene i et tverrfaglig samarbeid vil ha ulike mål og oppgaver ut fra sine ansvarsområder, med de muligheter og begrensninger som ligger i de lovverkene de arbeider etter.

Glavin og Erdal (2007 s.45-47) beskriver ti suksessfaktorer for et godt tverrfaglig samarbeid. Planene må være *forankret* i kommunale planer og ikke være avhengig av enkeltpersoner for at de skal føres videre. De ulike instansene må ha en *felles målsetting* for samarbeidet, der alle samarbeidsparter må være bevisst på hva de ønsker å oppnå med samarbeidet, noe som kan være en viktig bidragsyter for å oppnå gode resultater i samarbeidet. Kjennskap til hverandres fagområder og på den måten få innsyn i hva de andre samarbeidspartnerne har å bidra med i samarbeidet, vil gi de ulike aktørene et *realistisk syn på samarbeidsmuligheter*.

Nytteopplevelse ved at de ulike samarbeidsaktørene ser at de har bruk for hverandres kompetanse og på den måten lettere kan fordele ansvar og oppgaver, kan igjen bidra til å redusere arbeidsmengden hos hver enkelt aktør. At alle aktørene ser *nødvendigheten* av å samarbeide, ved at de opparbeider en felles forståelse for hva som blir de viktige oppgavene og hvordan de skal løses. *Trygghet* i den tverrfaglige gruppen kan oppnås ved å ha en åpen dialog om hvordan de ulike aktørenes væremåte hemmer og fremmer samarbeidet, med mål om utvikling og læring i forhold til de oppgavene som skal gjøres. Gjensidig *respekt* og ydmykhet for de ulike profesjonenes kunnskap, kompetanse og arbeidssituasjon. *Tillit* til hverandres kunnskap kan opparbeides ved å ha respekt og åpenhet for hverandre. *Kunnskap om hverandre*, både hverandres roller og ansvarsområder, handler om å ha muligheten til å utvikle hverandres sterke sider for at samarbeidsteamet skal ha muligheten til å utnytte den kompetansen de sammen sitter inne med. *Kompetanse* er viktig med bakgrunn i at alle aktørene skal opparbeide felles kompetanse, gjennom for eksempel veiledning og refleksjon (Glavin og Erdal 2007 s.45-47).

Annen forskning har også vist en bred enighet om hvilke faktorer som hemmer og fremmer samarbeid (NOU 2009: 22). Klare og realistiske mål, klart definerte roller, sterk ledelse, styring på tvers av tjenester, og gode systemer for deling av informasjon synes å være de faktorene som best fremmer et godt samarbeid (NOU 2009: 22).

Kontakt og samarbeid mellom de ulike tjenestene kan bedres gjennom samlokalisering av tjenestene og gjennom nærhet i organiseringen av tjenestene (NOU 2009: 22). Flere kommuner har lyktes med samordning av tjenester i Familiens hus, også kalt familiesentermodellen (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). Denne modellen innebærer at de viktigste tjenestene til barn og unge med særskilt behov for oppfølging samles under samme tak. Samlokalisering etter mønster av familiesentermodellen har flere steder bidratt til mer fleksibilitet i tjenesteapparatet og bedre forankring av samarbeidsrutiner (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). NOU 2009: 18 understreker imidlertid at samordning av de ulike tjenestene

ikke skal medføre at taushetsplikten blir mindre gjeldende. Samtykke blir her nevnt som tilstrekkelig unntakshjemmel for samarbeid mellom de ulike tjenestene.

De ulike samarbeidsaktørenes ønske om samarbeid og tverrfaglig innsats er en viktig bidragsyter til om samarbeidet lykkes eller ikke.

Gode erfaringer med samarbeid på tvers av etater og tjenester medfører ytterligere samarbeid. Vilje til samhandling påvirkes av organisasjoners overordnede normer og holdninger. Slike holdninger kan ikke påvirkes av en NOU, men av bevisst ledelse og motivasjonsarbeid internt i organisasjonene (NOU 2009: 22 s.75).

Intern ledelse og motivasjonsarbeid blir dermed viktig for å opparbeide et godt tverrfaglig samarbeid.

I en nødvendig helhetsvurdering av et barns situasjon, vil det ofte være flere ulike yrkesgrupper som har relevante bidrag i form av observasjoner og opplysninger, blant annet helsestasjoner, barnehager og familievernkontor (Killén 2009). Å belyse helheten og å trekke inn alle aktørene på et tidlig tidspunkt vil være med på å forebygge en mer negativ utvikling av problemet. På sikt vil det være til mindre belastning for barnet og familien, men også være arbeidsbesparende for de ulike instansene. ”Ved å bruke ulikhetene bevisst vil det bli et fruktbart samarbeid. I et samarbeidssystem er nettopp ulikhetene styrken” (Glavin og Erdal 2007 s.40). En felles forståelse blir også viktig for igangsetting av adekvate tiltak.

I et tverrfaglig samarbeid kan en møte på ulike praktiske utfordringer med ressurs- og tidsbruk. Lauvås og Lauvås (2004) påpeker her at det er vanskelig å ta tid vekk fra primærvirksomheten og brukerne for å utvikle samarbeidet. På lang sikt er det likevel nødvendig å ta seg den tiden for å sikre kvalitet, og for å få til et best mulig samarbeid til det beste for brukerne.

2.5 Samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste

Det er et mål i barnehagen å sikre at god, tidlig og tverrfaglig hjelp blir utnyttet fullt ut til de barna som har behov for spesiell oppfølging og tilrettelegging (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). Regjeringen ønsker en helhetlig oppvekstpolitikk og er opptatt av at en må legge til rette for et godt tverretattlig samarbeid rundt oppvekst, for på best mulig måte å ivareta utsatte grupper av barn. Kjennskap til hverandres oppgaver og roller for alle grupper som arbeider med barn blir da en forutsetning (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). Etablering av samarbeid med andre instanser og tjenester som har medansvar for barns oppvekstmiljø, er barnehagestyrer sitt ansvar. Styrer

skal da sikre at barnehagen er forberedt og organisert for et mulig fremtidig samarbeid (St.meld. nr. 41 (2008-2009)).

Et samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste handler både om forebygging på et generelt grunnlag, og i oppfølging av enkeltbarn (Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet 2009). I forhold til samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste sier rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2011) at det bør etableres et generelt og systematisk samarbeid mellom tjenestene, der det er den enkelte kommunes ansvar å finne hensiktsmessige løsninger for hvordan dette samarbeidet skal gjennomføres. ”Et samarbeid basert på jevn og formalisert kontakt, på felles mål i forhold til barnet og på kunnskap om hverandres arbeidsoppgaver og arbeidsform bør tilstrebes” (Kunnskapsdepartementet 2011 s.60). Et samarbeid mellom barneverntjeneste og barnehage kan bidra til å bedre kvaliteten på hjelpen som blir tilbudt barna og familiene (Killén 2009). Ved at for eksempel barneverntjenesten kommer til barnehagene der de ulike yrkesgruppene diskuterer de ulike problemstillingene sammen, kan de bidra til at de ulike yrkesgruppene bygger opp sin egen innsikt, kunnskap og kompetanse. Økt kompetanse blir beskrevet som en gevinst i ulike samarbeidssystemer (Glavin og Erdal 2007).

I et samarbeid med barneverntjenesten ønsker barnehagene å bli møtt med respekt og med et ønske om å være likeverdige samarbeidspartnere (Backe-Hansen 2009). Det spesielt i forhold til blant annet tilbakemeldinger etter sendt bekymringsmelding, informasjon om hvordan det går med sakene og bedre informasjon der barnehagen er inne som hjelpetiltak for barnevernet. Mye handler om at barnehagene ønsker tilbakemelding og informasjon som har relevans for de barnehageansattes videre oppfølging av barnet og familien (Backe-Hansen 2009; Glavin og Erdal 2007).

For at oppfølgingen fra de involverte instansers side skal bli best mulig, er det viktig at alle vet hvem som har ansvar for og hvem som til enhver tid arbeider med saken. Slike tilbakemeldinger er også viktig av hensyn til barnevernets oppgaver generelt, ved at det fremmer det samarbeidet som barnevernet er helt avhengig av (Glavin og Erdal 2007 s.59).

Mange barnehageansatte ønsker et synlig, mer utadrettet og tydelig barnevern (Backe-Hansen 2009). Mange undersøkelser indikerer et økt behov og ønske blant barnehageansatte med bedre kjennskap og kompetanse om barneverntjenestens arbeid og oppgaver. Backe-Hansen (2009) viser i sin kartleggingsundersøkelse at over halvparten av styrerne i undersøkelsen henviser til at det er vanskelig å vite om barnevernet er rette instans å søke hjelp hos, noe som

igjen fører til at det er vanskelig å melde en bekymring til barneverntjenesten (Backe-Hansen 2009).

Arbeidet rundt barn som bekymrer er følelsesmessig belastende, både for de ansatte i barnehagen og barneverntjenesten. Følelsesmessige reaksjoner kan gi en feilvurdering av saken ved at vi forvrenger det vi ser (Glavin og Erdal 2007; Killén 2009). Ved å bruke alle instansene sin kunnskap og kompetanse, ved at flere er med på å gi en helhetsvurdering av situasjonen, kan en korrigere for en slik feilvurdering. På den måten kan et godt tverrfaglig samarbeid være en støtte for de ulike yrkesutøverne (Glavin og Erdal 2007; Killén 2009). I en mastergradsoppgave fra NTNU (Walsøe Lehn 2009) sies det også at tidligere positive erfaringer fra et samarbeid med barneverntjenesten, kan bidra til å gi de barnehageansatte mer trygghet og en styrke i de vanskelige sakene.

Gjeldende lovverk

Et samarbeid mellom barnehage og barnevern må skje innenfor gjeldende lovverk for blant annet oppmerksomhetsplikt, opplysningsplikt og taushetsplikt.

Barnehagen har oppmerksomhetsplikt etter barnehageloven § 22 første ledd som sier at personalet i barnehagen skal være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra den kommunale barneverntjenesten. Utover dette gjelder barnehagens opplysningsplikt til barneverntjenesten. Opplysningsplikten til barneverntjenesten er viktig for at de barna som opplever alvorlige situasjoner skal bli fanget opp av barneverntjenesten, og få den hjelpen de har behov for (Kunnskapsdepartementet 2011). Barnehageloven § 22 andre ledd sier at barnehagen uten hinder av taushetsplikt og av eget tiltak skal gi opplysninger til barneverntjenesten hvis de har mistanker om at et barn opplever omsorgssvikt, normalt skal opplysningene gis av styrer. Opplysningsplikten gjelder også etter pålegg fra barneverntjenesten når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens oppgaver etter barnehageloven § 22 andre ledd og barnevernloven § 6-4 andre ledd.

Taushetsplikten kommer til uttrykk gjennom forvaltningsloven § 13 første ledd som sier at alle som utfører tjeneste for et forvaltningsorgan plikter å hindre at andre får innsyn i opplysninger som han/hun har fått innsyn i gjennom arbeidet, blant annet noens personlige forhold. *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009) s.105) sier at "formålet med taushetsplikten er barnets personvern, samt å sikre de foresattes tillit til barnehagen". Videre skriver de at det skal være mulig å finne gode tverrfaglige samarbeidsfora for utveksling av

informasjon mellom de ulike instansene dersom foreldrene gir samtykke til dette. Dette for å sikre barn et helhetlig tjenestetilbud (St.meld. nr. 41 (2008-2009)).

Mange rapporter og undersøkelser har vist at manglende tilbakemelding fra barneverntjenesten er et hinder for at barnehagene melder bekymring om et barn til barneverntjenesten (Backe-Hansen 2009; Baklien 2009). Etter endring av Lov om barneverntjenester i 2009, har barneverntjenesten nå plikt til å gi meldere tilbakemelding etter mottatt melding. Barnevernloven § 6-7a første ledd gir melder en lovfestet plikt til generell tilbakemelding om mottatt melding. Barnevernloven § 6-7a andre ledd gir også meldere som er omfattet av opplysningsplikten rett til tilbakemelding om det er åpnet undersøkelsessak. Meldere som er omfattet av opplysningsplikten har også rett på å få ny tilbakemelding når undersøkelse av saken er gjennomført. Barnevernloven § 6-7a fjerde ledd sier at melder som er omfattet av opplysningsplikten kan få kjennskap til tiltak som barneverntjenesten har iverksatt, av hensyn til melderens videre oppfølging av barnet.

2.6 Fra bekymring til melding

En melding til barneverntjenesten bør inneholde informasjon om arbeidet barnehagen har gjort i forhold til enkeltbarnet; tidsrom, eventuelle samtaler med foreldre og eventuelle tiltak som er igangsatt (Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet 2009). ”Enhver henvendelse til barneverntjenesten som gjelder bekymring for et bestemt barn regnes som en melding i barnevernlovens forstand. Dette gjelder uavhengig av om meldingen er fremsatt muntlig eller skriftlig, og uavhengig av hvem meldingen kommer fra” (Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet 2009 s.19). De barnehageansattes opplysningsplikt til barneverntjenesten er derimot ikke oppfylt hvis meldingen sendes anonymt, det med bakgrunn i at barneverntjenesten i en undersøkelsesfase av saken kan ha behov for ytterligere opplysninger og informasjon fra de barnehageansatte.

En kan si det finnes to ulike bekymringer for et barn. På den ene siden har vi de sakene som helt klart oppfylder meldeplikten til barneverntjenesten, ved at de barnehageansatte har grunn til å tro at et barn opplever alvorlig omsorgssvikt. På den andre siden har vi gråsonesakene der de barnehageansatte er bekymret, men på grunn av at situasjonen er uklar og ikke faller inn under den klare meldeplikten, blir beslutningen om det skal sendes en bekymringsmelding et produkt av en helhetlig prosess hvor flere ulike forhold har betydning (Backe-Hansen 2009).

I kartleggingen til Backe-Hansen (2009) blir spesielt to ting fremhevet som viktige i prosessen med å avklare en gråsonebekymring. Det ene er faglig kompetanseheving i forhold til

foreldresamarbeid i de vanskelige sakene, samtaler med barn, kunnskap om andre kulturer og økt kunnskap i forhold til tegn man skal se etter ved blant annet mistanke om omsorgssvikt. Et åpent, mer synlig og tydelig barnevern blir også fremhevet som viktig i prosessen med å avklare en gråsonebekymring (Backe-Hansen 2009). Et åpent, mer synlig og tydelig barnevern kan blant annet handle om mer tilbakemelding fra barneverntjenesten om enkeltsaker. Det kan handle om bedre muligheter for anonyme drøftinger ved for eksempel å ha en fast kontaktperson i barneverntjenesten. Det kan handle om flere møteplasser som for eksempel tverrfaglige møter der ansatte fra barnehagen og faste personer fra barneverntjenesten er til stede. I tverrfaglige møter kan man bli kjent med personer som i neste omgang kan bli samarbeidspartnere om tiltak for enkeltbarn. Et åpent, mer synlig og tydelig barnevern kan også handle om at barneverntjenesten er fysisk til stede i barnehagen og viser seg frem, både for personale og foreldre. Dette forutsetter imidlertid at de ansatte i barnevernet innehar trygghet og kompetanse i sin yrkesutøvelse (Backe-Hansen 2009).

2.7 Foreldresamarbeid

I arbeidet med å sikre riktig og tidlig hjelp til barn og deres familier er det viktig å gi oppmerksomhet til den kunnskapen og de ressursene som foreldrene selv sitter med (Glavin og Erdal 2007; Lauvås og Lauvås 2004). Foreldrene er de barnehageansattes nærmeste samarbeidspartnere ved at de møtes daglig i hente- og bringesituasjonen. Foreldrene vil derfor være en viktig bidragsyter til å avklare en bekymring (Backe-Hansen 2009).

Mange barnehageansatte gruer seg for å ta opp en bekymring om et barn med foreldrene, spesielt vanskelig er de samtalene der de barnehageansatte kan ha mistanke om at et barn opplever omsorgssvikt (Drugli og Onsøien 2011). I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) fikk styrerne i undersøkelsen spørsmål om hva som kunne gjøre det vanskelig å melde en sak til barneverntjenesten. Sju av ti styrere henviste til at de fryktet en melding ville vanskeliggjøre foreldresamarbeidet, og seks av ti var redd for at en melding kunne føre til at foreldrene tok barnet ut av barnehagen. I Baklien (2009) sin studie var også lærerne og de barnehageansatte i undersøkelsen opptatt av et godt foreldresamarbeid og relasjonen til foreldrene, noe som viste seg ved at foreldrenes negative syn på barneverntjenesten kunne bidra til at barnehagen eller skolen unngikk å melde fra om en bekymring for et barn til barneverntjenesten.

Mange barnehageansatte er opptatt av å ivareta det gode foreldresamarbeidet ved at barnehagene ønsker å få med foreldrene tidlig i prosessen ved bekymring for et barn (Backe-

Hansen 2009). Imidlertid viser mange forskningsrapporter også at mange barnehageansatte ønsker, og har behov for, kompetanseheving rundt foreldresamarbeid i vanskelige saker, med blant annet økt kunnskap rundt den vanskelige samtalen ved bekymring for et barn. *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) bygger opp under viktigheten av et godt foreldresamarbeid ved å si at førskolelærere trenger økt kompetanse i å kunne konkretisere for foreldrene begrunnelser for en oppmelding til barneverntjenesten.

2.8 Kompetansebehov i barnehagen

Det er avgjørende at de barnehageansatte har kunnskap og kompetanse til å se etter tegn på vold og andre former for omsorgssvikt, og evner til å sette i gang prosesser slik at barn som opplever dette får hjelp (Bratterud og Emilsen 2011). Mange undersøkelser kan konkludere med et økt behov blant barnehageansatte for kompetanseheving i forhold til barn som opplever vold, overgrep og andre former for omsorgssvikt (Backe-Hansen 2009).

Kartleggingsundersøkelsen til Bratterud og Emilsen (2011) viste at 90 % av de barnehageansatte i undersøkelsen mente at grunnutdanningen ikke hadde gitt de tilstrekkelig med kunnskap og kompetanse rundt tema omsorgssvikt. Kollegaveiledning internt i barnehagen er viktig for å heve det faglige nivået hos de barnehageansatte, samt å få et konstruktivt forhold til profesjonenes muligheter og begrensninger. Av og til vil det også være nødvendig med ekstern faglig veiledning som kan bistå arbeidet med å supplere enhetens egen kompetanse (Drugli og Onsøien 2011). Barneverntjenesten har et særlig ansvar overfor de barna som opplever omsorgssvikt og vanskelige familiesituasjoner, de innehar mye kompetanse i forhold til dette og blir en naturlig samarbeidspartner for barnehagene i arbeidet med kompetanseheving. I forhold til barn og akuttsaker fremhever Baugerud (2012) i sin doktorgradsavhandling fra Universitetet i Oslo viktigheten av at de som arbeider med barn må inneha kompetanse og kunnskap om barn som opplever omsorgssvikt. Da spesielt hvordan de barnehageansatte innehar kompetanse på hvordan de kan roe ned stressreaksjoner hos barn i forhold til akuttsaker, der barn blir hentet i barnehagen.

Halvparten av ansattegruppene i barnehagen er assistenter, de har derfor stor betydning for hverdagen til barnehagebarn med hensyn til læring og omsorg. Kompetansenivået til assistentene vil da også ha stor betydning for kvaliteten i barnehagen (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). For å skape gode barnehager i tråd med samfunnets krav, foreldrenes forventninger og lov om rammeplan, er det viktig med en kontinuerlig kompetanseutvikling for alle ansattegrupper i barnehagen. Det er et poeng at alle ansatte i barnehagen er i kontakt med

barna, og at det derfor blir viktig at alle ansatte også har kunnskap og kompetanse om barn, barndom og barnehagens samfunnsmandat (St.meld. nr.41 (2008-2009)).

Det kan være en styrke for barnehagene å ansette yrkesgrupper med spesialkompetanse på spesielle områder. Det kan i større grad bidra til å gi barn med særskilt behov for oppfølging et godt tilbud. Disse andre yrkesgruppene kan være et viktig bidrag til barnehagens samlede kompetanse (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). I forhold til tema omsorgssvikt trenger førskolelærere økt kompetanse i å avdekke slike forhold. En barnevernspedagog har særegen kompetanse i forhold til barn som opplever omsorgssvikt, og kan derfor være en viktig bidragsyter til dette arbeidet i barnehagen (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). I kartleggingen av kompetansebehovet i barnehager (Gotvassli, Haugset, Johansen, Nossun & Sivertsen 2012) fikk en rekke barnehageeiere og styrere spørsmål om hvilke andre yrkesgrupper som kunne være relevant for arbeid i barnehagen utenom førskolelærere. Barnevernspedagog ble foreslått av over halvparten av både barnehageeierne og styrerne i denne kartleggingen.

3 Metode

I min studie ønsker jeg å utforske og belyse samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste, der min hensikt vil være å få fram informantenes perspektiv og opplevelse av hva som karakteriserer et godt samarbeid. Kvalitativ metode er spesielt egnet til å utforske informantenes perspektiv og opplevelser, derfor har jeg valgt dette som metode.

Særpreget i kvalitativ forskningsmetode er at de utforsker sosiale og menneskelige prosesser i sin naturlige setting, og på den måten får fram informantenes perspektiv, stemme og livsverden. Det emiske perspektivet vil her være i fokus (Postholm 2010). Kvalitativ forskning kan også ha en handlingspraksis i fokus, der informanter kan bli intervjuet i forhold til det erfarte fenomenet. Handlingspraksisen vil være målet for forskningen, uten at selve praksisen blir gjenstand for forskning (Postholm 2010). Det er nettopp slike erfaringer fra førskolelæreres og barnevernpedagogers arbeid jeg ønsker å belyse. Dette kan innebære en fenomenologisk tilnærming, der hensikten vil være å få tak i en felles opplevelse som flere mennesker har rundt fenomenet som er gjenstand for forskningen (Postholm 2010). Kvale og Brinkmann (2009) snakker om kvalitativ forskning og fenomenologi som en interesse for å forstå sosiale fenomener. Utgangspunktet er informantenes egne opplevelser og oppfatning av virkeligheten, der forskeren beskriver virkeligheten ut fra informantenes opplevelse.

3.1 Datainnsamlingsstrategi

Jeg har valgt kvalitativ metode og gruppeintervju for å belyse min problemstilling.

Samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste er en relasjonell prosess ved at ulike personer med ulik yrkesbakgrunn og perspektiv skal samarbeide. Med bakgrunn i dette har jeg valgt å gjennomføre to gruppeintervju i to forskjellige kommuner med blant annet barnehagestyrer og pedagogisk leder fra barnehage, og barnevernsskurator fra den kommunale barneverntjenesten.

Gruppeintervju

Samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste kan være vanskelig å diskutere i et gruppeintervju ved at det for noen kan oppleves vanskelig og utfordrende, også i forhold til at barn som bekymrer er et følsomt tema. Det at jeg har valgt å fokusere på det gode samarbeidet, og ønsker å belyse hva som karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste, kan bidra til å gjøre det lettere for informantene å diskutere det i et gruppeintervju.

Dalen (2011) sier at et gruppeintervju kan være med på å gå i dybden på tema forskeren ønsker å ta opp, ved at informantene kan gi kommentarer til hverandres svar og diskutere tema underveis. Et gruppeintervju med representanter fra både barnehage og barneverntjeneste til stede, vil bidra til å få belyst hvordan de ulike partene i samarbeidet mellom barnehagen og barneverntjenesten opplever det. Dette er viktig for å fange opp de ulike nyanser og mangfold (Dalen 2011). Et gruppeintervju kan også hjelpe informantene til å utdype og beskrive erfaringer om samarbeidet de har felles (Dalen 2011). Kvale og Brinkmann (2009) snakker om gruppeintervju som i fokusgruppeintervju, der hensikten først og fremst er å få frem de ulike synspunktene på tema som er i fokus for gruppen. Formålet vil være at jeg, som gruppemoderator, skaper en velvillig og åpen atmosfære, presenterer de emnene som skal diskuteres og legger til rette for ordveksling blant informantene.

Hvis jeg etter gjennomførte gruppeintervju følte at jeg ikke hadde fått inn tilstrekkelig med datamateriale, tok jeg høyde for det i informasjonsskrivet informantene fikk tilsendt før gjennomføring av intervju. Det gjorde jeg ved at jeg hadde en åpning for å gjennomføre eventuelle individuelle oppfølgingsintervju i etterkant av gruppeintervju. I etterkant av gruppeintervjuene følte jeg derimot at jeg hadde tilstrekkelig mengde med datamateriale i forhold til problemstillingen, og valgte derfor ikke å gjennomføre individuelle oppfølgingsintervju.

3.2 Valg av informanter

I kvalitative studier er det vanlig å basere seg på strategiske utvalg. Det vil si at en velger informanter ut fra de egenskaper og kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen (Thagaard 2009). Når jeg skulle velge informanter var jeg opptatt av å få høyest mulig kvalitativt innhold i det innsamlede materialet. Jeg var mindre opptatt av at utvalget skulle sikre representativet. Utvalget mitt er strategisk ved at jeg valgte informanter som hadde de egenskapene og kvalifikasjonene som var relevant i forhold til min problemstilling, samtidig måtte jeg velge informanter ut fra den tilgjengeligheten de hadde for meg som forsker (Thagaard 2009). Noe av fremgangsmåten kan også betegnes som snøballmetoden. Den er brukt ved at jeg kontaktet de informantene som var strategiske i forhold til min problemstilling, for så å høre om de visste om andre som kunne være aktuelle informanter (Thagaard 2009).

Det er et vanlig kriterium for valg av informanter til en kvalitativ studie at de har erfart og opplevd fenomenet som skal forskes på, noe som i min studie vil være samarbeidet mellom

barnehage og barneverntjeneste. Før jeg begynte studien visste jeg at noen kommuner hadde jobbet mer enn andre med samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste. Jeg hadde det som et av kriteriene til informantene. Hvis de hadde jobbet med dette som tema, tenkte jeg at de i større grad ville snakke åpent og gi utfyllende informasjon, med bakgrunn i at de hadde gjort seg opp egne tanker og refleksjoner rundt dette samarbeidet. Jeg hadde også som kriterium at barnehagen selv må synes at de har et godt samarbeid med barneverntjenesten. Grunnen til det er at jeg i oppgaven ønsker å løfte frem hva som karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste, og da tenker jeg at det er viktig at de selv er fornøyd, har reflektert rundt hva de legger i et godt samarbeid og eventuelt har noen tanker om hva som skal til for å oppnå et godt samarbeid. Ved å ikke avgrense kriteriene ytterligere til bare å gjelde ett fokusområde, tenkte jeg at det ville bli en mer helhet i datainnsamlingen. Jeg ønsket også å være åpen for at et eventuelt fokusområde kunne komme underveis ved analyse av datamaterialet, ved at for eksempel informantene var veldig opptatt av et område. På den måten ville jeg være mer åpen for informantenes innspill til hva de syntes var viktig i forhold til min problemstilling, som er et av hovedmomentene i kvalitativ forskning.

Når det gjelder valg av antall informanter til studien er det forskjellige meninger rundt dette. En kan vurdere størrelsen på utvalget i forhold til et metningspunkt, ved at en kan si at utvalgets størrelse er tilstrekkelig når det viser seg at intervju av flere informanter mest sannsynlig ikke vil gi en bedre forståelse av fenomenet som blir studert (Thagaard 2009). Dalen (2011) sier at antall informanter ikke må være for stort på grunn av at bearbeidingen og analysen av datamaterialet i ettertid er en tidkrevende prosess. Samtidig sier Postholm (2010) at det er viktig å sitte igjen med nok materiale som vil gi tilstrekkelig grunnlag for tolkning og analyse.

I min studie valgte jeg å gjennomføre to gruppeintervju i to ulike kommuner. Ved å velge to ulike kommuner kunne jeg enklere få fram eventuelle ulike samarbeidsmønstre, og hvordan kommunene kunne vektlegge ulikt for å opparbeide et godt tverrfaglig samarbeid, og likevel lykkes på hver sine måter. Dette kunne gi meg fyldigere data til utarbeidelse av analysen. Ved at kommunene vektla de samme tingene for opparbeidelse av et godt tverrfaglig samarbeid, kunne bidra til å tilføre datamaterialet mitt større tyngde.

Til hvert av gruppeintervjuene valgte jeg å ta med styrer fra barnehagen, det med bakgrunn i at styrer er barnehagens interne leder og den som tar de største avgjørelsene, og har ansvar for planer internt i barnehagen rundt samarbeidet mellom barnehagen og barnevern. Jeg valgte

også å ta med pedagogisk leder fra barnehagen, det med bakgrunn i at de utfører arbeidet på avdelingsnivå, og det er de som arbeider mest direkte med barn og foreldre. Fra barneverntjenesten tenkte jeg det kunne være hensiktsmessig å få med barnevernspedagog, henholdsvis barnehagens kontaktperson i den kommunale barneverntjenesten hvis det var mulig. Det med bakgrunn i at de er aktive i det tverrfaglige samarbeidet med barnehagene.

3.3 Etablering av kontakt

Til det første gruppeintervjuet kontaktet jeg barnevernlederen i en kommune som var strategisk relevant i forhold til min problemstilling, kommunen hadde jobbet mye med det tverrfaglige samarbeidet mellom barnehage og den kommunale barneverntjenesten. Der opplyste jeg om prosjektet mitt, og lurte på om hun kunne henvise meg til en barnehage hun mente oppfylte mine kriterier. Barnevernlederen henviste meg videre til rådgiver i kommunen som hadde jobbet mye med dette tema i samarbeid med barnehager i kommunen, og som igjen kontaktet flere styreere i et styrerforum. Styrene i forumet kom frem til en barnehage som var reflektert rundt dette tema, og som ønsket å bli med på prosjektet mitt. Jeg kontaktet de på mail og sendte informasjonsskriv og erklæring om informert samtykke (se vedlegg 1). Etter en telefonsamtale med barnehagens styrer fikk jeg vite at barnehagen ikke hadde jobbet med dette samarbeidet som et prosjekt, men hadde det på dagsorden med planleggingsdager og personalmøter der den kommunale barnevernstjenesten hadde vært til stede – noe som viste at de jobbet aktivt med tema. I utgangspunktet hadde jeg tenkt at jeg ønsket en barnehage som hadde gjennomført dette som prosjekt. Jeg bestemte meg for at det viktigste var at barnehagen jobber aktivt med tema, noe som bidrar til at personalet har reflektert rundt og gjort seg opp meninger og tanker om hva som kan karakterisere et godt samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste. Reflekterte informanter kunne hjelpe meg som forsker å få mer utfyllende informasjon rundt problemstillingen. Jeg og styrer i barnehagen kom også frem til at hun skulle prøve å få tak i flere av barnehagens pedagogiske ledere til gruppeintervjuet, noe som kunne bidra til at jeg kunne få mer utfyllende data. Styrer skulle også finne aktuell informant fra barneverntjenesten til gruppeintervjuet, i henhold til snøballmetoden (Thagaard 2009).

Til det andre gruppeintervjuet tok jeg også i bruk et strategisk utvalg og snøballmetoden for å få tak i aktuelle informanter. Jeg kontaktet en barnehage jeg selv visste var god på dette tema. De hadde reist rundt på ulike skoler sammen med barneverntjenesten og holdt foredrag om samarbeidet mellom barnehagen og den kommunale barneverntjenesten. Jeg ringte styrer, informerte om studien min og lurte på om de kunne være interessert i å delta på et

gruppeintervju. De var med en gang veldig interessert i å delta som informanter. I utgangspunktet ønsket jeg at styrer og pedagogisk leder skulle delta fra barnehagen. Med bakgrunn i barnehagens spesielle personalsammensetning, kom styrer i barnehagen med forslag om at barnevernspedagog ansatt i barnehagen kunne delta i gruppeintervjuet, i stedet for pedagogisk leder. Barnevernspedagogen kunne bidra til å gi meg mer utfyllende data i form av et nytt perspektiv og synspunkt, jeg takket derfor ja til det forslaget. Jeg sendte barnehagen informasjonsskriv og erklæring om informert samtykke. Barnehagen hadde også en person i den kommunale barneverntjenesten de samarbeidet godt med som styrer kunne ta kontakt med, i henhold til snøballmetoden (Thagaard 2009).

3.4 Presentasjon av informanter

	Gruppeintervju 1: Kommune Blåbærenga	Gruppeintervju 2: Kommune Månetoppen
Informanter med på gruppeintervju	<ul style="list-style-type: none"> • Styrer i barnehage (førskolelærer) • Pedagogisk leder i barnehage (førskolelærer) • Førskolelærer 2 i barnehage (førskolelærer) • Førskolelærerstudent • Tidligere barnevernleder i kommunen (barnevernspedagog) 	<ul style="list-style-type: none"> • Styrer i barnehage (førskolelærer) • Barnevernspedagog i barnehage • Barnevernкурator i den kommunale barneverntjenesten (barnevernspedagog)

3.5 Forberedelser til intervju

Før jeg kunne gjennomføre gruppeintervjuene var det ting som måtte forberedes.

Informasjonsskriv og informert samtykke

Det første jeg gjorde var å skrive et informasjonsskriv og erklæring om informert samtykke (se vedlegg 1). Dette var ferdigstilt før jeg kontaktet informantene, med bakgrunn i at det måtte sendes til informantene raskest mulig før gruppeintervjuene skulle gjennomføres. I

informasjonsskrivet opplyste jeg blant annet om hensikten med studien min, hovedtema for gruppeintervju, kriterier til informanter, anonymisering med bakgrunn i retningslinjene til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) og erklæring om informert samtykke der det står opplyst at informantene når som helst kan trekke seg fra prosjektet av egen vilje. Informantene ble på forhånd i informasjonsskrivet opplyst om problemstillingen og de hovedtema jeg ønsket å belyse i løpet av intervjuet. Dette med bakgrunn i at jeg ønsket å få svar på noe konkret, og da kunne det være hensiktsmessig at informantene fikk forberedt seg, og eventuelt komme med egne innspill på saker de mente kunne være viktig i forhold til hva som kan karakterisere et godt samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste.

Intervjuguide

Det neste jeg gjorde var å lage en intervjuguide til gruppeintervjuet (se vedlegg 2). ”En intervjuguide omfatter sentrale temaer og spørsmål som til sammen skal dekke de viktigste områdene studien skal belyse” (Dalen 2011 s.26). Jeg utarbeidet spørsmålene til intervjuguiden med bakgrunn i teori og forskningsrapporter jeg på forhånd hadde satt meg inn i, og kjennskap til tema fra egen yrkesbakgrunn.

Under utarbeidelsen av intervjuguiden tok jeg med noen refleksjonsspørsmål som var direkte knyttet opp til problemstillingen, noen emnespørsmål som gikk litt mer på konteksten rundt tema og informantene, og noen oppfølgingsspørsmål. Jeg hadde også spørsmål som gikk på konkrete forskningsresultater, for å få fram informantenes synspunkter på disse (Dalen 2011). Jeg prøvde å unngå ja og nei - spørsmål, samt ledende spørsmål.

Med bakgrunn i at jeg skulle gjennomføre et semistrukturert intervju utarbeidet jeg en semistrukturert intervjuguide der jeg på forhånd hadde valgt ut noen bestemte temaer jeg ønsket å komme inn på i løpet av intervjuene (Dalen 2011; Kvale og Brinkmann 2009; Postholm 2010). Med bakgrunn i at dette var mine første gruppeintervju utenom prøveintervju, valgte jeg å notere ned flere spørsmål under hvert tema, i tilfelle jeg skulle glemme hva jeg ønsket å få belyst i løpet av intervjuene. Dette kunne gi meg en større trygghet under gjennomføring av intervjuene. Under utarbeidelsen av intervjuguiden tok jeg i bruk traktprinsippet. Det vil si at jeg begynte med generelle spørsmål om blant annet informantenes roller og ansvarsområder på arbeidssedet. Dette for å få en rolig og behagelig start på intervjuet. Etter hvert kom jeg inn på de mer sentrale temaene i forhold til problemstillingen, før jeg mot slutten av intervjuet måtte åpne ”trakten” og igjen komme inn

på de generelle områdene (Dalen 2011; Thagaard 2009). Som kvalitativ forsker er det viktig å være åpen og oppmerksom på at tema jeg ikke har tenkt på forhånd kan dukke opp underveis i intervjuet (Postholm 2010). Med bakgrunn i dette tok jeg til slutt med et åpent spørsmål der informantene selv kunne komme med egne innspill på ting jeg eventuelt hadde utelatt.

Prøveintervju

Før gjennomføring av første gruppeintervju valgte jeg å ha et prøveintervju. Årsaken til det var at jeg ønsket å bli mer trygg i intervjusituasjonen, og samtidig få tilbakemelding på intervjuguiden og om spørsmålene jeg stilte var adekvate i forhold til problemstillingen (Dalen 2011). Jeg valgte å gjennomføre prøveintervjuet med to av mine medstudenter, der vi hadde et gruppeintervju med båndopptaker. Etter gjennomført prøveintervju fikk jeg gode tilbakemeldinger på intervjuguiden med tips til forbedring, og tilbakemeldinger på meg selv som intervjuer. I etterkant av prøveintervjuet kunne jeg også høre på lydopptaket hvordan jeg selv stilte spørsmålene og hvordan jeg opptrådte overfor dem jeg intervjuet. Dette prøveintervjuet fikk meg til å bli tryggere på meg selv som intervjuer, og til å bli tryggere på at intervjuguiden etter forbedringer ville gi meg fyldige data til analysen.

3.6 Gjennomføring av intervju

Under gjennomføring av intervjuene brukte jeg båndopptaker, noe informantene hadde blitt opplyst om på forhånd i informasjonsskrivet (se vedlegg 1). Ved å bruke båndopptaker fikk jeg viet fullt fokus på informantene. Det var viktig for at informantene skulle oppleve at jeg som intervjuer lyttet og var interessert i det som ble sagt, og for å opparbeide tillit mellom meg som forsker og mine informanter. Thagaard (2009) sier at en vanlig erfaring er at personer og informanter ønsker å fortelle om seg selv til en interessert lytter. For å vise at en er en interessert lytter kan en bruke blikkontakt, kroppsspråk, verbal respons og bekreftende ord og kommentarer (Dalen 2011). Båndopptaker ble også viktig med tanke på transkriberingen i etterkant av intervjuene, der alt som ble sagt mellom meg og informantene skulle skrives ned, for senere å brukes i analysearbeidet. Lydopptaket hjalp meg også til bedre å holde oversikt over hvem som sa hva i etterkant av intervjuene, for lettere å ivareta informantenes stemme i analysen. Hvis jeg underveis i intervjuene fikk behov for å notere ned egne refleksjoner, hadde jeg også medbrakt en notatbok.

Etter informantenes egne ønsker ble begge gruppeintervjuene gjennomført i barnehagene, og i informantenes arbeidstid. Kjente omgivelser ville være en trygghet for informantene. Jeg ønsket også å være mest mulig fleksibel i forhold til informantenes ønsker, noe som kunne

bidra til å bygge opp et tillitsforhold mellom meg som forsker og mine informanter. I informasjonsskrivet hadde jeg informert om tidsbruk for gruppeintervjuene. Jeg ble sammen med styrerne i begge barnehagene enig om at vi ikke skulle ha for liten tid til gjennomføring av intervjuene, vi satte derfor av 1.5 - 2 timer.

Før gjennomføring av intervjuene hadde jeg ikke fysisk møtt informantene, det ble derfor viktig å sette av litt tid til kaffe og småprat for å bryte opp stemningen og for å skape en god atmosfære. Jeg var her opptatt av å takke alle informantene for at de ga av sin tid og ønsket å stille opp på intervju. Den tiden ble også brukt til at jeg fikk samlet inn skjema om informert samtykke fra informantene. Det ble samtidig viktig å komme i gang med intervjuene for best å utnytte den tiden som var avsatt. Før intervjuene startet informerte jeg litt rundt praktisk gjennomføring av intervjuet. Blant annet om bruk av båndopptaker, behandlingen av datamaterialet i etterkant av intervjuet, konfidensialitet og anonymitet. Jeg fortalte om bakgrunnen for studien min, problemstillingen og ønsket formål.

Alle informantene var tydelig engasjert i samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste, og arbeidet med barn som bekymrer. De poengterte flere ganger viktigheten av å sette fokus på tema. De pratet åpent og kom med flere av sine synspunkter, de diskuterte gjerne uenigheter. Under gjennomføring av begge intervjuene var informantene så engasjert i samtalene, at jeg ble mer som en observatør. Et par ganger underveis måtte jeg pendle de inn på tema jeg ønsket å få belyst ut fra intervjuguiden, men stort sett behøvde jeg bare å krysse ut for tema informantene selv kom inn på underveis i samtalene. Etter gjennomførte intervju følte jeg at informantene hadde gitt meg tilstrekkelig med gode, og fyldige data.

3.7 Analyse og bearbeiding av data

Gruppeintervjuene var gjennomført, og nå startet arbeidet med å organisere, tolke og bearbeide det innsamlede materialet fra arbeidet i felten (Dalen 2011; Thagaard 2009). Under gjennomføring av intervjuene tok jeg i bruk båndopptaker, lydopptak var derfor den typen data som skulle organiseres.

Jeg var hele veien opptatt av å bevare informantenes stemmer, og brukte derfor god tid på å lytte til opptakene i etterkant av intervjuene. Det kunne hjelpe meg i arbeidet med å komme mer i dybden på informantenes svar. Etter hvert av gruppeintervjuene lyttet jeg til opptakene, samtidig som jeg noterte ned de viktigste momentene informantene hadde kommet med.

Det neste jeg gjorde var å transkribere intervjuene. Ved å transkribere lydopptakene til skriftlig form kunne jeg lettere få en oversikt og struktur over materialet, samt at struktureringen i seg selv kunne være en begynnelse til analyse (Kvale og Brinkmann 2009). Jeg hadde to uker mellom hvert gruppeintervju. Det ga meg tid til å transkribere ferdig første intervju og på den måten "bli ferdig" med ett intervju før jeg skulle ha det neste. Ved at jeg transkriberte intervjuene tett opp til gjennomføringen, bidro til at det ble lettere å huske konteksten rundt det som ble sagt med blant annet kroppsspråk og mimikk. Transkribering av intervjuene tett opp til gjennomføringen ville også gi best muligheter for god gjengivelse av det som ble sagt (Dalen 2011). Ved å transkribere intervjuene selv ble jeg også godt kjent med materialet, som igjen kunne bidra til å styrke den senere analysen (Dalen 2011; Kvale og Brinkmann 2009). Jeg transkriberte ordrett, men for å ta bort eventuelle personidentifiserbare trekk, transkriberte jeg på bokmål. Andre personidentifiserbare trekk som sted, navn og alder tok jeg også bort under transkriberingen, dette for å beskytte konfidensialiteten til informantene og deres arbeidsplasser (Kvale og Brinkmann 2009). Jeg hadde litt i overkant av tre timer med lydopptak fra gruppeintervjuene, noe som ga meg 58 sider med transkriberte data.

I en analyse skiller Thagaard (2009) mellom personsentrerte tilnærminger og temasentrerte tilnærminger. Når vi utfører analyser ved bruk av en personsentrert tilnærming, ligger fokuset hos personene i intervjuundersøkelsen. Når vi utfører analyser ved bruk av en temasentrert tilnærming, ligger fokuset på tema i undersøkelsen, der en kan sammenligne de ulike informantenes informasjon om hvert tema. Hovedmålet er da å gå i dybden på hvert tema (Thagaard 2009). Jeg har i hovedsak valgt en temasentrert tilnærming der jeg har delt teksten inn i kategorier, der kategoriene representerer tema som er sentrale i undersøkelsen. Etter transkribering av data, og ved å lytte til lydopptakene, delte jeg materialet opp i ulike tema som informantene hadde fokus på. Da noterte jeg inn de temaene som kunne være relevant i forhold til min problemstilling, og sammenlignet informantenes ytringer rundt disse temaene. På den måten følte jeg også at jeg fikk beholde informantenes stemmer i analysen.

3.8 Etiske retningslinjer og kvalitet

I kvalitative studier oppstår det ofte nær kontakt mellom forsker og informanter, ved at forskeren selv drar ut i felten og samler inn data. Med bakgrunn i dette stilles det særlige krav til forskerens etiske ansvar (Thagaard 2009). Ved gjennomføring av min studie fulgte jeg de etiske retningslinjene til NESH (Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora 2012).

Informert samtykke er utgangspunkt for ethvert forskningsprosjekt (Dalen 2011; Kvale og Brinkmann 2009; Thagaard 2009). Informantene skal ha gitt sitt samtykke fritt, uten ytre påvirkninger, og før datainnsamlingen starter. Informert samtykke innebærer også at informanten har fått informasjon om hva deltakelse i studien innebærer (Dalen 2011; Kvale og Brinkmann 2009; Thagaard 2009). Før gjennomføring av gruppeintervju fikk informantene utdelt informasjonsskriv og erklæring om informert samtykke (se vedlegg 1). Der opplyste jeg om hensikten med studien, samt at jeg informerte informantene om at de når som helst kunne trekke seg fra studien, uten negative konsekvenser.

Kravet om konfidensialitet er også et viktig utgangspunkt for forskning (Dalen 2011; Kvale og Brinkmann 2009; Thagaard 2009). Det innebærer at private data som kan identifisere informanter, blir behandlet konfidensielt. Når resultatene fra undersøkelsen blir lagt frem, må forskeren påse at informantene beholder sin anonymitet (Thagaard 2009). Under gjennomføring av gruppeintervjuene tok jeg i bruk båndopptaker. Med bakgrunn i at stemmene til informantene kunne bidra til personidentifisering, ble det viktig å ha båndopptakeren innelåst på en sikker plass. Opptakene ble også slettet når transkriberingen var unnagjort. Under transkriberingen utelot jeg navn på informanter, steder og arbeidsplasser for å påse at informantene skulle beholde sin anonymitet, og for å være sikker på at informantene ikke på noen måte skulle ta skade av å delta i forskningsprosjektet (Thagaard 2009).

I spørsmål om kvalitet i kvalitativ forskning, kan begreper som validitet, reliabilitet og overførbarhet være viktig. Reliabilitet omhandler studiens pålitelighet, der det blir referert til om en annen forsker ved bruk av samme metoder, kan komme frem til samme resultat (Dalen 2011; Kvale og Brinkmann 2009; Thagaard 2009). Samspillet mellom forsker og informant er et viktig utgangspunkt i kvalitativ forskning. Med bakgrunn i at mennesker er i stadig endring, sier Dalen (2011) at det blir vanskelig å stille et krav om reliabilitet i kvalitativ forskning. I forhold til reliabilitet kan fokuset heller rettes mot beskrivelse av selve forskningsprosessen, med blant annet hvilke metoder som er brukt under analyse og bearbeiding av det innsamlede materialet (Dalen 2011). Ved utarbeidelse av oppgavens tekst, har jeg hele veien redegjort for valg jeg har gjort underveis i forskningsprosessen.

Validitet handler om studiens gyldighet (Posthold 2010). Det kan handle om informantenes utsagn er sann eller usann. Planlegging og gjennomføring av intervjuene blir viktig i forhold til dette. Ved gjennomføring av intervju følte jeg at informantene snakket åpent, og var ærlig i

sine svar. Validitet kan også handle om valg av metoder er adekvate i forhold til det som skal forskes på (Postholm 2010).

Overførbarhet knyttes til spørsmålet om studiens resultater har relevans i andre sammenhenger, utover det enkelte prosjektet. Om andre personer med lignende erfaringer kjenner seg igjen i de tolkningene og beskrivelsene som forskeren formidler i teksten, kan være et viktig spørsmål i forhold til overførbarhet (Thagaard 2009). Postholm (2010) sier at tykke beskrivelser ved bruk av flere kilder, kan legge til rette for naturalistiske generaliseringer. Når jeg skulle velge informanter var jeg opptatt av å få høyest mulig kvalitativt innhold i det innsamlede materialet. Jeg var mindre opptatt av at utvalget skulle sikre representativet. Det kan bidra til at mange kanskje ikke kjenner seg igjen i beskrivelsene av samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste. Studien kan likevel ha overførbarhet ved at resultatene kan brukes til å utvikle en nåværende praksis.

4 Beskrivelse og drøfting av funn

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere funn fra gruppeintervjuene, og drøfte disse opp mot relevant teori og forskning. For å belyse informantenes erfaringer, opplevelser og fokus bruker jeg sitater. Jeg har brukt en tematisk metode der jeg har tatt utgangspunkt i hovedtema, for deretter å ha funnet relevante sitater fra gjennomførte gruppeintervju (Dalen 2011). Jeg har hele veien vært opptatt av å beholde informantenes stemme, og at det er deres erfaringer og opplevelser som er i fokus.

4.1 Å planlegge for et suksessfylt samarbeid

Kommunal forankring

Informantene i kommune Månetoppen fortalte at det har vært en styrke for det tverrfaglige samarbeidet i kommunen at planene og samarbeidet er forankret i kommunale planer, og at planene er fulgt opp av økonomiske midler som er øremerket forebygging og samarbeid i form av for eksempel nettverksbygging. Jeg tolker mine funn slik at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet når politikerne i kommunen engasjerer seg, går foran og sier hvordan de vil ha det og er tydelig på hva de forventer av sine ansatte. Informantene i begge kommunene i undersøkelsen ytret at dette er en styrke.

Barnehage Blåbærenga følger kommunens retningslinjer innenfor ”vold og overgrep mot barn”. Å ha prosedyrer og retningslinjer i de vanskelige sakene sier informantene er en støtte.

Barnehage Månetoppen er planlagt å ha en rolle innen forebygging på det flerkulturelle området, og som et barneverntiltak i akuttsaker. Når barnehagen skulle bli bygd var politikerne i kommunen opptatt av hva barnehagen skulle inneholde og være. Det var et ønske fra politikerne at barnehagen gjenspeilte det flerkulturelle, både i personal- og barnegruppen. Barnehagen skulle også være en beredskapsbarnehage i forhold til barnevernet. Hvis barnevernet måtte inn i en akuttsak og hente et barn, uten at de greide å skaffe en beredskapsfamilie, skulle barnehagen ha et rom for det.

I forhold til samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste sier rammeplan for barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2011) at det bør etableres et generelt og systematisk samarbeid mellom tjenestene, der det er den enkelte kommunes ansvar å finne hensiktsmessige løsninger for hvordan dette samarbeidet skal gjennomføres. Planene må være forankret i kommunale planer og ikke være avhengig av enkeltpersoner for at de skal føres videre (Glavin og Erdal 2007). Dette synes å fungere i praksis i begge kommunene. I

kommune Blåbærenge har politikerne sett sitt ansvar og opprettet kommunale prosedyrer og retningslinjer, slik at rutineene ikke blir avhengig av enkeltpersoner. I kommune Månetoppen har kommunen sett sitt ansvar ved at de bidrar med økonomiske midler øremerket forebygging og tverrfaglig samarbeid.

Kommunale tverrfaglige team

Informantene i begge barnehagene fortalte at det har vært en styrke både for det tverrfaglige samarbeidet, og for kompetanseheving blant personale med oppretting av kommunale tverrfaglige team. En styrke i forhold til det å utvikle kompetanse som bidrar til at de ansatte føler seg tryggere i de vanskelige situasjonene. En styrke også i forhold til å senke terskelen for kontakt med barneverntjenesten. Det kom tydelig frem hos alle mine informanter, i begge kommunene.

For et par år siden vedtok kommune Månetoppen en forebyggingsplan. Bakgrunnen til denne forebyggingsplanen var at styrerne i barnehagene i kommunen følte de hadde for lite ressurser internt i barnehagen. De barnehageansatte følte de ikke greide å gjennomføre de tiltakene som skulle gjøres for barna, på grunn av for lite kompetanse på mange områder.

Forebyggingsplanen ble da bevilget 2.5 millioner kroner for opprettelse av blant annet kommunale nettverk som skulle øke kompetansen i barnehagene. Det ble opprettet kommunale nettverk relatert til konkrete tema og områder som barnehagene ønsket å forebygge på, og som de ønsket kompetanseheving på. Barnehage Månetoppen var rask med å melde seg på nettverket med omsorgssvikt som tema. Det med bakgrunn i at de hadde store utfordringer i forhold til tema, og de syntes de manglet en del retningslinjer og prosedyrer rundt dette på kommunalt plan. I det nettverket er også barneverntjenesten representert.

Det er klart at det her har vært en prosess for oss. Vi er nystarta med nytt personale, og hvordan skal du legge til rette for at personalet har en trygghet i forhold til det å kjenne på den magesfølelsen, og jobbe rundt dette. Det er klart at nettverket her har vært en veldig viktig bit for å øke kompetansen i barnehagen. Og de verktøyene som har blitt utarbeidet i nettverket har vært gode verktøy som vi bruker når vi kjenner at det er ting som skurrer (styrer barnehage Månetoppen).

Informantene i kommune Månetoppen sa at det nettverket også har vært med på å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten.

Barneverntjenesten er også representert i det nettverket, sammen med helsestasjonen. Det er med på det å senke terskelen det også. Og når prosjektet ble presentert så var barnevernet med ut og viste ansikt i forhold til det, på hvem de var og såne ting. Det

har vært med på og gjort noe med det tverrfaglige samarbeidet mellom hjelpetjenesten og oss (styrer barnehage Månetoppen).

Kommune Blåbærenga har også, i likhet med kommune Månetoppen, opprettet kommunale tverrfaglige team som skal bidra med veiledning, støtte og kompetanseheving til barnehager og skoler i utfordrende saker. ”Det her synes jeg er en kjempestøtte, for det er noe av det største dilemmaet våres sånn som jeg opplever det. Hvor alvorlig synes vi det er, er det her noe alvorlig, og er det så alvorlig at vi må melde” (styrer barnehage Blåbærenga). Barnehage Blåbærenga har to tverrfaglige team de kan få veiledning hos når de er bekymret for et barns situasjon. I småbarnsteamet kan de diskutere saker anonymt eller med navn etter samtykke fra foreldre. Barnehagen legger frem sine tanker om bekymring, og kan få eventuelle råd til tiltak eller råd om å melde saken til barnevernet. ”Småbarnsteamet er med på og ufarliggjør barnevernet” (førskolelærer barnehagen Blåbærenga). I forebyggende team sitter det en fast person fra barneverntjenesten og pedagogisk- psykologisk tjeneste. Der drøfter de både barnehagesaker og skolesaker, og de har faste møter hver måned. ”Tverrfaglige team og småbarnsteam, og tverrfaglige drøftingsmøter er clue, sånn blir vi styrket vi også” (styrer barnehage Blåbærenga). Begge disse teamene har vært med på å styrke det tverrfaglige samarbeidet i kommunen ved at de har bidratt til å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten, samtidig som de ulike profesjonene deler sin kompetanse og kunnskap.

I de kommunale tverrfaglige teamene kunne informantene mine diskutere både anonyme saker og saker med navn etter samtykke fra foreldre. Backe-Hansen (2009) sier at anonyme drøftinger i tverrfaglige grupper kan være med på å avklare gråsonesaker, der de barnehageansatte kan være usikre på hvor grensene mellom omsorgssvikt og andre årsaker til et barns problem går. Dette ytret også styrer i barnehage Blåbærenga som et av de største dilemmaene til de i barnehagen, å se om bekymringen er så alvorlig at de må melde saken til barneverntjenesten. I de sakene var spesielt de kommunale tverrfaglige teamene en god støtte.

I forhold til bekymringsmeldinger sier Backe-Hansen (2009) at en også må være opptatt av treffsikkerhet. Dette viser igjen behovet og viktigheten av at barnehagepersonell har muligheter for faglig veiledning i form av andre fagpersoner å diskutere de vanskelige sakene med. De tverrfaglige teamene er et klart ledd i forhold til kompetanseheving på barn som bekymrer hos alle mine informanter i begge kommunene. Dette viser viktigheten av et systematisk og godt samarbeid med barneverntjenesten.

I undersøkelsen til Backe-Hansen (2009) etterlyste styrerne flere møter der barneverntjenesten var representert som faste deltagere, i et ledd for å bedre samarbeidet mellom tjenestene. Alle informantene i begge kommunene i min undersøkelse ytret flere ganger at de kommunale tverrfaglige teamene var med på å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten, og at de fikk et bedre samarbeid med mer jevnlig kontakt.

Tverrfaglig videreutdanning

Informantene i kommune Månetoppen fortalte at det har vært en styrke for det tverrfaglige samarbeidet mellom barnehage og barneverntjeneste, at kommunen deltar med midler til videreutdanning og kompetanseheving for de kommunalt ansatte.

Informantene i kommune Månetoppen ytret flere ganger at grunnutdanningene i førskolelærerutdanningen og barnevernspedagogutdanningene ikke forberedte de godt nok på et tverrfaglig samarbeid mellom de ulike instansene barnehage og barneverntjeneste. Derimot fikk noen av de kommunalt ansatte, blant annet fra barneverntjenesten tilbud om å ta videreutdanningen Tverrfaglig psykososialt arbeid med barn og unge. På Helsedirektoratet sine nettsider (2012) står det spesielt om denne utdanningen at den retter seg mot ansatte som jobber innen barnehager, skoler, ansatte i sosial- og helsetjenester, barnevern, politi og kultur og fritid. Helsedirektoratet har tre hovedmål for denne videreutdanningen. Den skal utvikle kunnskap og kompetanse i tråd med barn og unges behov, den skal bidra til bedre samarbeid og koordinering, samt fremme mestring i dagliglivet.

Barnevernkurator i kommune Månetoppen var en av de kommunalt ansatte som fikk muligheten til å gjennomføre denne videreutdanningen. Et av temaene i videreutdanningen var at de skulle få kunnskap om de ulike samarbeidspartnerne som er rundt et barn. ”Det tror jeg har kjempemye å si for samarbeidet, at vi blir trygg på hverandre og at vi vet av de ulike yrkesgruppene, hva det er vi er god på og hva vi jobber med”(barnevernkurator i kommune Månetoppen).

I forbindelse med den videreutdanningen skulle de som tok utdanningen gjennomføre et prosjekt som kom kommunen til gode. I første omgang valgte de å kurse alle assistentene i alle barnehagene i kommunen. De valgte da å fokusere på de samme tiltakene som det kommunale nettverket for omsorgssvikt. De tiltakene gikk på det med å tørre å se og hva de skal se etter i saker med mistanke om omsorgssvikt, og det med å bygge ned terskelen i forhold til kontakt med barneverntjenesten. ”Det handler ikke om hvem du er i barnehagen, du skal være trygg nok til å se det du ser og tørre å stå i det. Det handler om at assistentene og

må anerkjennes for den jobben de gjør” (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Tilbakemeldingene på dette prosjektet var positive, de valgte derfor å gjennomføre en runde to med det samme kurset på pedagogiske ledere, styrere og ansatte i skolefritidsordning i kommunen.

Barnevernkurator fortalte at det kurset de gjennomførte var med på å bevisstgjøre de ansatte rundt tema.

Det er jo ikke sånn at alle i kommunen er utlært fordi vi har jobbet med dette tema de årene her, men vi ser vi er godt i gang og vi må bare fortsette. Vi er ikke i mål, på langt nær. Vi har startet opp noe som vi ser vi kan høste mye godt ut av etter hvert, men vi må holde det varmt og stadig jobbe med det (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Med utgangspunkt i mine informaners beretninger rundt videreutdanningen, tolker jeg det til at det har vært en styrke for det tverrfaglige samarbeidet mellom barneverntjeneste og barnehage i kommune Månetoppen, at kommunen deltar med midler til videreutdanning og kompetanseheving blant personale.

Jeg tolker det til at videreutdanningen har virket etter sin hensikt i kommunen. Den har klart vært med på å utvikle kunnskap og kompetanse i tråd med barn og unges behov, blant annet ved at det ble gjennomført kursing av alle assistentene i alle barnehagene i kommunen. Det at de i kursing av assistentene valgte å satse på samme tema som i det kommunale nettverket for omsorgssvikt, bidro til at de ansatte i kommunen fikk økt bevisstgjøring og økt kunnskap rundt tema. Videreutdanningen har også bidratt til å forbedre samarbeidet mellom de ulike tjenestene, ved at deltakerne har fått økt kunnskap og kompetanse om de ulike samarbeidspartnerne som er rundt et barn.

I kartlegging av kompetansebehov i barnehager (Gotvassli et al. 2012) ble eiere, styrere og ansatte i barnehagenes holdninger til kompetanseheving i barnehagen undersøkt.

Undersøkelsen viser at 30-43 % av alle barnehageansatte i undersøkelsen ønsket kompetanseheving i forhold til samarbeid med andre instanser. For eierne og styrerne i barnehagene i undersøkelsen vurderte de trange budsjetter og stramme økonomiske rammer som en av de største barrierene for deltakelse i kompetansehevingstiltak. Barnehageeierne er de som er ansvarlig for nødvendig kompetanseheving av de ansatte (St.meld. nr.41 (2008-2009)). Dette viser viktigheten av at barnehageeierne ser sitt ansvar og bidrar med økonomiske midler for blant annet videreutdanning av barnehageansatte. Mine informanter i kommune Månetoppen ytret at den type kompetanseheving bidro med styrking av samarbeid.

Baklien (2009) forteller i sin undersøkelse at bilde av de andre samarbeidspartnerne påvirker det tverrfaglige samarbeidet mellom blant annet barnehage og barneverntjeneste i negativ retning. Å bygge opp tillit mellom tjenestene kan være med på å endre rammene for samarbeidet (Baklien 2009). Det at de ulike yrkesgruppene som samarbeider rundt et barn blir trygg på hverandre og kjenner til hverandre kan være med på å bygge opp den tilliten. I NOU 2009: 22 blir det også sagt at samarbeidet mellom tjenestene blir mer utfordrende ved at de ansatte i de ulike tjenestene har for lite kunnskap om hverandres kompetanse, noe som igjen viser viktigheten av kompetanseheving rundt tema samarbeid med andre instanser. I kartleggingen til Backe-Hansen (2009) var gjensidig tillit og forståelse for hverandres kompetanse og roller et gjennomgående tema i forhold til tverrfaglig og tverretatlig samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste. Kompetansehevingstiltak i form av tverrfaglig videreutdanning av kommunalt ansatte kan være et viktig tiltak for oppbygging av tillit mellom de ulike tjenestene, og et bedre samarbeid.

Fysisk samlokalisering av ulike hjelpetjenester og instanser

I kommune Blåbæringa fortalte informantene at det har vært en styrke for det tverrfaglige samarbeidet med fysisk samlokalisering av ulike tjenester og instanser i kommunen. Det har vært en viktig bidragsyter til at flere av instansene og de ulike hjelpetjenestene har fått en bedre samhandling, og opprettet en lavere terskel for kontakt med barneverntjenesten.

I kommune Blåbæringa har de en stor virksomhet som heter ”familie og forebygging”. Den inneholder flere tjenester som har med barn og familier å gjøre. Der er pedagogisk-psykologisk tjeneste, helsestasjon, barneverntjeneste, deler av kommunens leger, deler av NAV og psykisk helsetjeneste. ”Den organiseringa gjør at vi ser at flere av de tjenestene tar mer kontakt med barnevernet, vi har fått til mer samhandling. Vi håper å ha med oss barnehager og skoler og få enda bedre samhandling mellom tjenestene” (representant barneverntjenesten kommune Blåbæringa).

I NOU 2009: 22 blir det sagt at kontakt og samarbeid mellom de ulike tjenestene kan bedres gjennom samlokalisering av tjenestene og gjennom nærhet i organiseringen av tjenestene. *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) forteller at flere kommuner har lyktes med samordning av tjenester i Familiens hus, også kalt familiesentermodellen. Denne modellen innebærer at de viktigste tjenestene til barn og unge med spesielle behov samles under samme tak. I *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) vises det også til at samlokalisering

etter mønster av familiesentermodellen flere steder har bidratt til mer fleksibilitet i tjenesteapparatet og bedre forankring av samarbeidsrutiner.

Kommune Blåbærenga sin organisering er lik familiesentermodellen. Med bakgrunn i dette kan en tolke at fordelene og ulempene ved en samlokalisering er mye av de samme. Det gir et mer oversiktlig hjelpeapparat, og mine informanter i kommune Blåbærenga ytret flere ganger viktigheten av å se på de ulike tjenestene som et samlet hjelpeapparat. I forhold til at barneverntjenesten også er representert i den samlokaliseringen, kan det bidra til å ufarliggjøre barneverntjenesten og å senke terskelen for kontakt, også for foreldre.

Glavin og Erdal (2009) sier at en samordning av de ulike etatene i regi av kommunen ikke nødvendigvis er nok for å opparbeide et godt tverrfaglig samarbeid. Samarbeidet vil først bedre seg når det er evne og vilje til grunn, og når de ulike aktørene erkjenner viktigheten av tverrfaglig samarbeid. Mine informanter erkjente helt tydelig viktigheten av et tverrfaglig samarbeid.

Organisering og opprettelse av faste kontaktpersoner i barneverntjenesten

I begge mine kommuner er barneverntjenestene organisert etter Generalist – modellen. Denne modellen innebærer at saksbehandler i barneverntjenesten følger sakene hele veien, fra begynnelse til slutt. Denne organiseringen kan være med på å ha bedret det tverrfaglige samarbeidet ved at saksbehandlerne blir godt kjent med sakene og samarbeidspartnerne, barnehagene vil da ha et kjent fjes og en kjent person å forholde seg til i de ulike sakene hele veien.

Det betyr at vi jobber med sakene fra de kommer inn til slutt, vi har ikke delt oss inn i utredningsbiter og tiltaksbiter. Når saksbehandleren får tildelt en sak har de saken helt fra begynnelsen, og følger saken i undersøkelsesfrasen og i plassering eller tiltak (representant fra barneverntjenesten kommune Blåbærenga).

Du blir jo med på alle prosessene, hele veien fra A-Å. Du er med og får høre om meldingene når de kommer inn, du er med og innhenter opplysninger, du er med når det skal besluttes og sette i gang tiltak, du er med og evaluerer tiltakene, kanskje også med på å avslutte tiltakene. Jeg tror det kan være med og ha betydning for samarbeidet, men jeg har bare jobbet etter denne modellen. En annen person kunne kanskje sagt noe annet, men jeg synes det fungerer greit (barnevernкурator kommune Månetoppen).

Informantene i kommune Blåbærenga fortalte at det også er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at barnehagene har faste kontaktpersoner i barneverntjenesten.

I kommune Blåbærenga har barneverntjenesten organisert det sånn at hver barnehage har fast kontaktperson i barneverntjenesten de kan ringe til når det er ting de lurer på. Sånn er det også i skolene i kommunen. ”Det er enklere å prate med folk om fortrolige ting når du kanskje har et ansikt eller en relasjon” (pedagogisk leder i barnehage Blåbærenga). Alle informantene i kommune Blåbærenga var enig i at det å ha en fast person å forholde seg til ga de en økt trygghet til for eksempel å ta en telefonsamtale for å drøfte et barn de var bekymret for. ”Det er lettere å ringe når du vet hvem du snakker med” (representant fra barneverntjenesten i kommune Blåbærenga).

Backe-Hansen (2009) fremhever i sin kartleggingsundersøkelse at rutinene de ulike tjenestene har for tverrfaglig samarbeid må fungere i praksis. Det kommer frem av hennes kartlegging at flestparten av barnehagene har rutiner for samarbeidet, og at spørsmålet heller må være om rutinene fungerer i praksis. Hvis for eksempel rutinene består av anonyme drøftinger med barneverntjenesten, må muligheten for anonyme drøftinger være til stede. I undersøkelsen til Backe-Hansen (2009) blir det påpekt at ni av ti styrere nevner anonym diskusjon med barneverntjenesten som et viktig ledd for å avklare om mistanken rundt et barn oppfyller opplysningsplikten til barnevernet. Disse mulighetene var helt klart til stede i kommune Blåbærenga, der alle informantene ytret at fast kontaktperson hos barneverntjenesten var med på å senke terskelen for kontakt og til å opprette anonyme drøftinger rundt et barn ved mistanke om omsorgssvikt.

4.2 Kompetansehevende tiltak internt i barnehagene

Personale med tverrfaglig kompetanse ansatt i barnehagen

Informantene i kommune Månetoppen fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at barnehagen har ansatt personale med tverrfaglig kompetanse. Det har styrket samarbeidet i forhold til det at de ansatte på den måten er vant til å samarbeide tverrfaglig internt i barnehagen, og dermed lettere kan anerkjenne at tverrfaglig kompetanse utover førskolelærerutdanning kan være nødvendig. Det har også styrket samarbeidet i forhold til det at de har kompetanse i barnehagen som bidrar til samarbeid og forståelse for andre profesjoner. At barnehagen har en internt ansatt som forstår systemet i barneverntjenesten har for mine informanter vært med på å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten. I likhet med opprettelse av de kommunale nettverkene var også dette en del av kommunens forebyggingsplan, der målet var å heve kompetansen internt i barnehagene.

Ved oppstart av ny barnehage hadde styrer i barnehage Månetoppen mulighet til å tenke litt nytt, noe som resulterte i en annen personalsammensetning enn tradisjonelt i barnehager. Barnehagen har ansatt barnevernspedagog, sykepleier, fysioterapeut, spesialpedagoger og musikkpedagoger. Ut fra det kan en si at barnehagen har en stor kompetansebredde. Alle pedagogiske ledere har spesialpedagogikk og veiledningspedagogikk.

Det å diskutere fag merker vi veldig godt, og det at vi har andre yrkesgrupper inne gjør noe med at vi har forskjellige øyner inne som kan se ungen fra ulike sider, også i forhold til behov og tiltak som settes i gang. Grunnen til at vi har barnevernspedagog, det var jo blant annet for å senke terskelen i forhold til det med å ha kontakt med barneverntjenesten (styrer barnehage Månetoppen).

Barnevernspedagogen selv sier hun tror mye er gjort bare med det at barnehagen ansatte henne. ”Det viser jo et ønske om å øke den kompetansen, at en trenger den i barnehagen. Styrer sier noe om det, i og med at hun vil ha den kompetansen inn i barnehagen” (barnevernspedagog barnehage Månetoppen).

I kartleggingen av eiere, styrere og barnehageansattes kompetansebehov i barnehagen (Gotvassli et al. 2012) ble eiere og styrere spurt om hvilke andre yrkesgrupper enn førskolelærere som kunne være relevant for arbeid i barnehagen. Over halvparten av både barnehageeiere og styrere i undersøkelsen svarte at barnevernspedagog kunne være en relevant yrkesgruppe. Barnevernspedagogers særskilte kompetanse i forhold til omsorgssvikt kan være en viktig bidragsyter i arbeid rundt dette tema i barnehagene. *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) sier at det kan være en styrke å ansette fagpersonale med spesialkompetanse på enkelte områder i barnehagen, som kan bidra til at barn med særskilt behov for oppfølging får et bedre tilbud. Disse yrkesgruppene vil være et viktig supplement for barnehagens samlede kompetanse. Kunnskapsdepartementet er nå i arbeid med hvordan de kan legge til rette for at flere yrkesgrupper kan ansettes i barnehager (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). Styrer i barnehage Månetoppen gjennomførte dette i praksis, og har høstet gode erfaringer ut av det. Styrer viser med dette at hun ser nytteverdien av barnevernspedagog i barnehagen, og at barnehagen trenger den type kompetanse internt i barnehagen. Å se nytteverdien av en annen profesjons kompetanse kan være med på å bedre samarbeidet (Glavin og Erdal 2009).

Internt fagteam i barnehagen

Informantene i barnehage Månetoppen fortalte at et internt fagteam har vært en styrke for barnehagen ved at de øker sin kompetanse på forebyggingsfeltet, og at de inviterer de andre instansene til tverrfaglig samarbeid.

Barnehage Månetoppen har et eget fagteam der alle ansatte i barnehagen med høyskoleutdanning sitter. Der inviterer de ulike instanser og hjelpetjenester inn etter behov, blant annet har de invitert inn barneverntjenesten. Fagteamet har faste møter fire ganger i året. Der diskuterer de ulike caser de har med seg inn. Der kan de for eksempel diskutere hvordan de jobber rundt et barn de er bekymret for, hva kan de gjøre og veien videre. Dette tolker jeg til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet ved at personalet ser nødvendigheten av kompetansen til de andre profesjonene, og at de får øvd seg på hvordan et tverrfaglig samarbeid fungerer. Ved at barnehagen inviterer de ulike instansene inn etter behov for hvilke caser de ønsker å diskutere og drøfte, gjør at de blir kjent med hverandres kunnskapsområder og kompetanse. Alle mine informanter poengterte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet, ved at det er med på å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten.

I forhold til det å motta generell veiledning eller veiledning om enkelte barn kommer det frem i kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) at case – pregete drøftinger kan være nyttige bidrag. Dette med bakgrunn i at langt fra alle saker er klare i den forstand at det er enkelt å avklare alvorlighetsgraden av en bekymring rundt et barn. Når barnehagen inviterer de ulike hjelpetjenestene etter behov, blir de også kjent med de andre yrkesgruppene sin særegne kunnskap og kompetanse. I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) kommer behovet for kompetanseutvikling og veiledning tydelig frem som et ledd i å senke terskelen for å melde fra om en bekymring til barneverntjenesten. Kompetanseheving i forhold til å vurdere barn ved mistanke om omsorgssvikt, kan bidra til å avklare beslutningen i en tidligere fase, også om mulig treffsikkerheten i meldingene bedre (Backe-Hansen 2009).

Et forum for tverrfaglig samarbeid kan bidra til å gjøre de ulike deltakerne tryggere i gruppen. De som blir invitert inn til drøfting av saker i det interne fagteamet er mulige fremtidige samarbeidspartnere. Glavin og Erdal (2009) fremhever trygghet i gruppen som et viktig ledd for å yte noe i et samarbeidsforum. Jevnlige møter kan være med og opparbeide den tryggheten. Ved case – pregete drøftinger kan de ulike deltakerne i gruppen bli kjent med hverandre ved å gi hverandre selvinnsikt i egen rolle og atferd, i forhold til læring og utvikling med utgangspunkt i de oppgavene som skal løses. Et sânt forum kan også være med på å

utvikle kunnskap om hverandres profesjoner, noe Glavin og Erdal (2009) poengterer viktigheten av som et ledd til et godt tverrfaglig samarbeid.

Tydlig ledelse og motivasjonsarbeid i barnehagen

I kommune Månetoppen uttrykte informantene at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at det er forankret hos ledelsen i barnehagen, og at styrer brenner for og har interesse for dette tema. Jeg tolker det også som en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at styrer er bevisst sitt ansvar på å fokusere på samarbeid i disse sakene.

Over tid er det noe med det å gå de små stegene, for jeg tror at det legger et bedre grunnlag for den jobben en skal gjøre i forhold til familiene og ungene. Det er noe med de tankeprosessene og prosessene du driver i barnehagen parallelt. Du skal få med deg personalet i den prosessen, og det kan ta tid. Hvis jeg ikke hadde brent for det her hadde det tatt mye lengre tid, og hvis det pedagogiske lederteamet mitt ikke hadde syntes det hadde vært interessant, så tar det lengre tid, likens med fagarbeiderne og assistentene” (styrer barnehage Månetoppen).

Informantene ytret en klar enighet i dette. ”Det har mye å si at det kommer fra ledelsen. Over der igjen har det klart betydning hva politikerne vedtar, men det må være noen som fysisk tar tak i det, og som brenner litt for det og som ønsker å gjøre noe med det” (barnevernkurator kommune Månetoppen). Internt motivasjonsarbeid blir dermed viktig. ”Du må løfte det inn i barnehagen og ha det som tema hvis du skal bli god på det, det er du nødt til. Det er et lederansvar, først og fremst” (styrer barnehage Månetoppen).

Det at styrer i barnehagen har sånn interesse for tema, har vært med på å senke terskelen for kontakt med barnevernet.

Jeg tror at det med å få til et tverrfaglig samarbeid er veldig personavhengig. Både for hvordan du bruker hverandre, og jeg tenker at hvis jeg ikke hadde en sånn interesse for det å jobbe godt rundt det her som leder og på en måte plante det inn, så tror jeg ikke det er like enkelt å bygge ned den terskelen (styrer barnehage Månetoppen).

I en mastergradsoppgave fra NTNU (Walsøe Lehn 2009) blir det sagt at styreren kan være avgjørende i arbeid med barn som bekymrer, for at beslutninger tas på riktig tidspunkt, og for ivaretagelse av profesjonaliteten i disse sakene. Mine informanter fremhevet betydningen av å ha en engasjert styrer med interesse for tema. Styrer går foran som et godt eksempel, har klare forventninger til sine ansatte og er tydelig i sin rolle. *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) sier at barnehagestyrer er den som har hovedansvar for etablering av samarbeid med andre tjenester som også har medansvar for barns oppvekstmiljø. Styrer har et særlig ansvar for at barnehagen er forberedt til å samarbeide med hjelpeapparatet, det med bakgrunn

i å utnytte barnehagens mulighet til å sikre god, tverrfaglig og tidlig hjelp til barn som har behov for særskilt støtte. Styrer i barnehage Månetoppen ser sitt ansvar, og det har klart bidratt til et styrket samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten.

4.3 Tverrfaglig forebyggende arbeid

Barneverntjenesten bidrar til kompetanseheving

Informantene i barnehage Blåbærenga fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at den kommunale barneverntjenesten har vært fysisk til stede på møter sammen med de barnehageansatte, og at de har bidratt til kompetanseheving for alle ansattegrupper i barnehagen. ”Barnevernet må vise sitt ansikt, fortelle hva de står for, hva de gjør og hvordan de handler. Med en slik kjennskap vil det bli lettere for den personen fra barnehagen og si at en er bekymret, og om en ikke kan ha en samtale på det” (styrer barnehage Blåbærenga). Dette har vært en styrke ved at økt kompetanse har gitt de ansatte økt trygghet. En synligere barneverntjeneste har også bidratt til å senke terskelen for kontakt med barneverntjenesten.

Barnehage Blåbærenga har flere ganger hatt representanter fra den kommunale barneverntjenesten og andre fagfolk til stede i barnehagen for faglig veiledning og kompetanseheving. Barnehagen har blant annet gjennomført en planleggingsdag der barnevernet var til stede og snakket om rutiner, saksgang og hva som fører til oppmelding. ”Det hjelper å vite hvem barneverntjenesten er, for eksempel gjennom et møte der de er fysisk til stede” (førskolelærer barnehage Blåbærenga). Barnehagen har også hatt fagfolk til stede på personalmøter, der de har snakket om den dårlige magefølelsen og bekymring for barn. ”Terskelen er mye lavere jo mer man snakker om det og jo mer man ser instansene gjennom for eksempel kursing. Du får vite at det ikke er en raketteknikk å begynne å melde eller å snakke med folk om det, det blir mer på et daglig nivå” (pedagogisk leder barnehage Blåbærenga).

Styrer i barnehage Blåbærenga fortalte også viktigheten av at alle i barnehagen må være gode til å se, ikke bare pedagogene. ”Vi har drevet og pushet oss litt, for vi ser jo at alle i barnehagen må være gode til å se, ikke bare som styrer, men alle må være gode til å se” (styrer barnehage Blåbærenga). Styrer fortalte at hun fikk gode tilbakemeldinger fra assistenter og andre etter planleggingsdag der den kommunale barneverntjenesten var til stede.

Jeg opplevde at det kom flere assistenter til meg og sa at det ga de en trygghet, ikke bare at de hadde fått et ansikt på barneverntjenesten, men også at de nå visste hvordan gangen var i det og hvilken part barnehagen var i dette. Det opplevde flere hos meg som veldig trygt og godt, at de vet litt mer om hvordan ting fungerer. Det jeg tenker som blir oppgaven til oss i barnehagen nå, det blir å gjøre oss tryggere på det faglige, hva ser vi og når skal vi begynne å snakke med hverandre om det som en bekymring. Vi skal bli faglig dyktigere (styrer barnehage Blåbærenga).

Informantene i kommune Blåbærenga fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at den kommunale barneverntjenesten er aktiv med på å utvikle felles kompetanse ved kursing av de ansatte i kommunen.

I kommune Blåbærenga har den kommunale barneverntjenesten også hatt kurs der de har invitert inn barnehager og skoler. Blant annet et kurs der SMISO (senter mot incest og seksuelle overgrep) var til stede. ”Er du usikker på det du ser, må du få kompetanse på det og vær trygg på deg selv og på det du ser. Felles kompetanse blir her viktig, slik at en kan styrke hverandre” (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga).

Glavin og Erdal (2007) beskriver økt kompetanse som en gevinst i ulike samarbeidssystemer. Informantene i barnehage Blåbærenga ytret et ønske om økt kompetanse i forhold til barn som opplever omsorgssvikt. Backe-Hansen (2009) sier at generell, faglig veiledning kan være kompetansehevende for de barnehageansatte, samtidig som det kan være en indikator på samarbeid hvis det utføres av fagpersoner som kan være fremtidig samarbeidspartner. Jeg tolker at det helt klart er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet i kommune Blåbærenga at den kommunale barneverntjenesten bidrar med kompetanseheving for de ansatte i barnehagen. For å skape gode barnehager i tråd med samfunnets krav og foreldrenes forventninger er det nødvendig med en kontinuerlig kompetanseutvikling, og barnehageeierne er ansvarlig for den nødvendige kompetanseutviklingen (St.meld. nr. 41 (2008-2009)).

I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) fikk styrerne spørsmål om hva som kan gjøre det vanskelig å melde fra om en bekymring til barneverntjenesten. Gråsonesakene vil her føre til problemer hvis barnehagen ikke har nok kunnskap til å avklare hvor alvorlig bekymringen er. Dette viser viktigheten av at de barnehageansatte innehar kompetanse på det området. Informantene i barnehage Blåbærenga etterlyste også den type kunnskap, å kunne se og avklare hvor alvorlig bekymringen er. Flere av svarene i undersøkelsen til Backe-Hansen (2009) kunne også indikere et økt behov for kompetanseheving i forhold til saksgang, økt kompetanse på tegn om at barn er utsatt for vold, overgrep eller omsorgssvikt og økt kompetanse i å vurdere om barnevernet er rette instans å søke hjelp hos. Manglende

kjennskap til barnevernets arbeid ble også nevnt som svar på spørsmål om hva som kan gjøre det vanskelig å melde fra om en bekymring (Backe-Hansen 2009). I samme undersøkelse etterspurte styrerne også et mer synlig og utadrettet barnevern, og det å bli kjent med hverandres arbeid. Glavin og Erdal (2007) sier at det å ha kunnskap om hverandres roller og ansvarsområder er en suksessfaktor i et tverrfaglig samarbeid. I barnehage Blåbærenga fortalte de opptil flere ganger at det hjalp å vite hvem barnevernet er, hva de gjør og hvordan de går frem i de ulike sakene. Når de barnehageansatte har kunnskap om barnevernets arbeid, vil det også bidra til å lette vurderingen om barneverntjenesten er rette instans å søke hjelp hos.

Barnehageloven § 22 første ledd sier at de barnehageansatte har oppmerksomhetsplikt på forhold som kan føre til tiltak fra den kommunale barneverntjenesten. Barnehageloven § 22 andre ledd gir hver enkelt ansatt et selvstendig og individuelt ansvar for opplysning til barneverntjenesten når de har grunn til å tro at et barn opplever omsorgssvikt. Dette viser viktigheten av at de barnehageansatte har kompetanse til å se tegn på at barn er utsatt for vold, overgrep eller andre former for omsorgssvikt. Styrer i barnehage Blåbærenga fremhevet viktigheten av at alle i barnehagen må være god til å se, inkludert assistentene. En av informantene ytret at det også handler om at assistentene må anerkjennes for den jobben de gjør. *Kvalitet i barnehagen* (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) poengterer viktigheten av at alle barnehageansatte må være gode til å se. Assistentene står for omtrent halvparten av de ansatte i barnehagene, de blir derfor en viktig gruppe for oppfølging og kontakt med barna, i forhold til omsorg og læring. Assistentenes kompetanse kan dermed ha stor betydning for kvaliteten på tilbudet til barna (St.meld. nr. 41 (2008-2009)). Dette er med på å underbygge styrers ønske om at alle barnehageansatte må være god til å se barna.

Forståelse og gjensidig ansvar for opprettelse av kontakt

Informantene i kommune Månetoppen fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet å kjenne hverandre, ha ansikter og personer knyttet til tjenestene, og på den måten skape en forståelse for de ulike instansenes arbeid. Informantene fortalte også at det er en styrke for samarbeidet at det er lav terskel for kontakt begge veier.

Når barnehage Månetoppen skulle bygges inviterte styreren seg selv inn til barneverntjenesten for å snakke om barnehagen, de ulike yrkesgruppene, tankene bak og ønsket om å få en lavere terskel for det å bruke hverandres kompetanse i arbeidet med barn som bekymrer.

Det er klart vi ser at det å fysisk treffes og å fysisk se hverandre er en del av det å bygge ned terskelen det også. Og jeg tror nok at det at lederen i barnehagen gjør seg synlig for barneverntjenesten og på en måte sier at de ønsker et godt samarbeid, de ønsker dialog, de ønsker at det skal være en lav terskel for kontakt begge veiene, det er jo en kjempegod start (barnevernкурator kommune Månetoppen).

Det at barnehagen informerer aktivt overfor den kommunale barneverntjenesten tolker jeg til å være en styrke, både for det nåværende og det framtidige tverrfaglige samarbeidet.

Det er noe med det å bli kjent med ansiktene, og samtidig å skape noe forståelse for den situasjonen du er oppe i. Det er store bunker med papir på kontorpulten til barnevernкурatoren, og det er klart at det ikke alltid er like enkelt å være ute i felten når du sitter der og har så mye å gjøre. Da har vi i barnehagen et gjensidig ansvar tilbake. Det er noe med det å hele tiden ha en litt uformell kontakt der det er mulig” (styrer barnehage Månetoppen).

At barnehagen har en forståelse for arbeidet til barneverntjenesten tolker jeg til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet i kommunen.

Og når vi for eksempel har sendt en bekymringsmelding så sitter ikke vi og venter på hvem det er som er saksbehandler. Vi vet at barneverntjenesten har sånne møter hver mandag, så da kan vi ta en telefon og høre hvem det er som er saksbehandler og som vi kan begynne å forholde oss til (styrer barnehage Månetoppen).

Når barnehagen aktivt søker informasjon om barnevernet, om for eksempel deres rutiner ved saksbehandling og tildeling av saksbehandler skaper det et tryggere og bedre samarbeid. ”Det er litt betryggende for oss. Det er noe med det at når vi har fått til et godt samarbeid med en barnehage som vi vet har en lav terskel for å ringe oss, det er betryggende å vite at de ringer hvis de blir bekymret” (barnevernкурator kommune Månetoppen).

Glavin og Erdal (2007) beskriver nytteopplevelse som en suksessfaktor i et tverrfaglig samarbeid. Det at de ulike deltakerne i samarbeidet ser at de har bruk for hverandres kompetanse, og fordeler oppgaver og ansvar som kan bidra til mindre arbeidsbyrde for den enkelte. Styrer i barnehage Månetoppen er tydelig på det at barnehagen trenger et godt samarbeid med barneverntjenesten, og viser en forståelse og respekt for arbeidssituasjonen til barneverntjenesten. Barnevernкурator i kommune Månetoppen fortalte at det er betryggende for de ansatte i barneverntjenesten at barnehagen selv oppretter kontakt. Glavin og Erdal (2007) beskriver trygghet som en suksessfaktor i et tverrfaglig samarbeid. Det settes ord på hvilken atferd og bidrag hos de ulike aktørene som er med på å fremme samarbeidet. Respekt blir også beskrevet som en suksessfaktor i et tverrfaglig samarbeid (Glavin og Erdal 2007). Respekt som i ydmykhet for andres arbeidssituasjon, noe styrer i barnehage Månetoppen viser ved selv å ta kontakt med barneverntjenesten når barnehagen har spørsmål. Backe-Hansen

(2009) sier at det å bli kjent med hverandres arbeidssituasjon også vil bidra til å gjøre det enklere å få respekt for den innsatsen som ilegges. Barnehage Månetoppen viser forståelse og respekt for type arbeidsmengde barneverntjenesten har, ved selv å ta ansvar for kontakt ved behov.

I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) fikk styrerne spørsmål om hva som kan gjøre det vanskelig å melde fra om en bekymring. Tre av fire styrere svarte ved å henvise til manglende tilbakemelding i saker de har meldt til barneverntjenesten. Kanskje ville det tallet vært litt lavere, hvis flere så mulighetene i gjensidig ansvar for opprettelse av kontakt, ved at barnehagene selv tar kontakt med barneverntjenesten for igangsetting av samarbeid. For best mulig oppfølging fra alle aktører i samarbeidet er det viktig at alle vet hvem som har ansvar til enhver tid (Glavin og Erdal 2007). For informantene i kommune Månetoppen har det vært med på å styrke det tverrfaglige samarbeidet.

En synlig og mer utadrettet barneverntjeneste

Informantene i kommune Månetoppen fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at den kommunale barneverntjenesten gjør seg synlig for de ansatte i barnehagen, ved for eksempel å være fysisk til stede i barnehagen. At de er fysisk til stede når de skal observere, men også ved at de kan legge møter til barnehagen og på den måten vise litt mer ansikt. ”Det at møtene kan bli lagt til enheten er jo en fordel, de gangene det er mulig” (styrer barnehage Månetoppen). Det at de gjør seg til kjenne og at flere får vite hvem de er vil være med på å senke terskelen til kontakt. ”Det er mye enklere å ta en telefon til ei som du vet hvem er og som du har sett ansiktet til, framfor en vilt fremmed. Det tror jeg er viktig” (barnevernkurator kommune Månetoppen).

I kommune Månetoppen tolker jeg det til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at barneverntjenesten har gjennomført opplysningsarbeid og holdningsarbeid rundt tjenesten, med mål om å senke terskelen for kontakt.

Vi må huske på at vi er ikke bare det barnevernet, vi er også en hjelpetjeneste på lik linje med for eksempel PPT. Hvis ikke samarbeidspartnerne, som er førskolelærer og lærere ser på oss som en hjelpetjeneste, da når vi heller ikke fram til foreldrene. Det prøver jeg å spre når jeg er ute og snakker, sånn at dem ikke skal se på oss som en farlig tjeneste de ikke tør å ta kontakt med (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Det skaper en trygghet det å kjenne hverandre, ha kompetanse om hverandre og å vite hvordan de andre instansene jobber.

Det har vært en styrke for det tverrfaglige samarbeidet når barnevernet bruker tid på å bli kjent med barnehagen. I et tverrfaglig samarbeid kommer det frem at mye også kan handle om kapasitet.

Hvis vi får en ny sak i en barnehage der vi for eksempel ikke har vært inne og jobbet som saksbehandler, da må vi legge inn litt tid på å bli kjent med barnehagen, og at de må bli kjent med oss og hvordan vi i barneverntjenesten jobber. Vi drar dit og viser ansikt og snakker med dem i stedet for å innhente opplysninger per brev eller telefon. Det tror jeg er viktig. Men det tar litt tid, og det er jo en utfordring i barneverntjenesten. Men der tror jeg vi har mye å hente, og der tror jeg vi legger mye av grunnlaget for hva slags samarbeid vi skal ha akkurat i den saken (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Dette kan igjen være med og legge føringer for hvordan samarbeidet mellom barnehagen og den kommunale barneverntjenesten skal være i fremtiden.

Noen barnehager har vi et bedre samarbeid med fordi de har bedre kjennskap til oss og vi til dem, fordi vi har hatt et samarbeid som har fungert. Noen som ikke har hatt så mye samarbeid med barneverntjenesten vil kanskje synes det er vanskeligere å ta kontakt med oss også (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Det å bygge opp en samarbeidsrelasjon ved å jevnlig treffes har vært positivt for mine informanter i kommune Månetoppen. I kartleggingen til Backe-Hansen (2009) blir det sagt at jo mer synlig barneverntjenesten er, jo mindre misforståelser vil det bli og en vil opparbeide større tillit. Glavin og Erdal (2009) påpeker også mulighetene som ligger i det at de ulike yrkesgruppene blir mer synlige overfor hverandre, at det i sin tur skaper en mer samhandlende kultur, som igjen vil kunne skape mer positive holdninger og opparbeidelse av tillit til hverandre. Mange av svarene i kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) kan indikere at et bedre samarbeid mellom tjenestene også kan bidra til å senke terskelen for å melde fra om en bekymring. Ni av ti styrere i Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse sier at gode erfaringer fra tidligere samarbeid med barnevernet vil gjøre terskelen lavere for å melde fra. Det stemmer overens med det barnevernkurator i kommune Månetoppen fortalte, om at noen barnehager har de et bedre samarbeid med fordi de har hatt et samarbeid som har fungert godt tidligere, og fordi de kjenner hverandre.

En mer utadrettet barneverntjeneste i forhold til foreldre ble også fremhevet som viktig for det tverrfaglige samarbeidet. Styrer i barnehage Blåbæringa fortalte at det kan styrke det tverrfaglige samarbeidet at foreldrene får mer informasjon rundt barneverntjenesten og hva de står for. Styrket foreldresamarbeid kan styrke det tverrfaglige samarbeidet.

Barnehage Blåbæringa har et ønske om å tydeliggjøre for foreldrene hva barnevernet er og hvor interessert barnevernet er i å ivareta barnets beste. ”Jeg har foreldre inne på samtaler her og det er sånn at hvitøyet kommer frem når jeg nevner barnevernet, for de er så redd og usikker” (styrer barnehage Blåbæringa). Barnehagen ønsker å informere foreldrene rundt det med barnehagen som hjelpetiltak, og at det å hente ut barna er siste utvei for barnevernet.

Foreldrene kan få ned skuldrene og se og høre litt fakta om at vi gjør veldig mye før vi går og tar omsorgen. Vi har lyst å hjelpe foreldre til å være enda bedre foreldre på de områdene de strever med. Og så er barnevernet i den stillingen at de har økonomi til å hjelpe til med eller til å sette i gang foreldreveiledning i samarbeid med barnehagene (representant barneverntjenesten kommune Blåbæringa).

Styrerne som deltok i kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) ytret også samme ønske. De ønsket en mer synlig barneverntjeneste som kunne delta på foreldremøter i barnehagen, og generelt ha en mer åpen kommunikasjon og samarbeid mellom barneverntjeneste, foreldre og andre tjenester. En mer åpen barneverntjeneste kan være med på å gi de større tillit i foreldregruppen. Ved at foreldrene får økt sin kompetanse rundt barnevernets arbeid, kan bidra til å gi foreldre økt trygghet til å søke hjelp ved behov. Solstad (2008) påpeker at foreldrene er det viktigste barnevernet i Norge, og med sitt samfunnsmandat og arbeidsområde er barneverntjenesten den offentlige instansen som sterkest kan bistå foreldrene i arbeidet med å beskytte barn mot vanskelige livssituasjoner. Det forteller viktigheten av at barneverntjeneste, barnehage og foreldre har et godt samarbeid basert på gjensidig respekt, åpenhet og tillit. Det at informantene i kommune Blåbæringa ønsker å endre foreldrenes etablerte, gjerne negative oppfatning av barneverntjenesten er positivt og en klar styrke for det tverrfaglige samarbeidet.

Barnevernkurator i kommune Månetoppen fortalte at det måtte formidles til samarbeidspartnere og brukere at den kommunale barneverntjenesten er en hjelpetjeneste på lik linje med for eksempel pedagogisk- psykologisk tjeneste. Backe-Hansen (2009) sier at barnehagene generelt ønsker barneverntjenesten forankret som en hjelp for barn og familier. I undersøkelsen til Baklien (2009) kommer det likevel frem at lærere og barnehageansatte ser på barnevernet som en motpart, og ikke noen de kan spille på lag med. Baklien (2009) sier rammene for samarbeid kan endres ved å bygge opp tillit mellom de ulike tjenestene. Informantene mine fortalte at folk flest hadde et negativt bilde av barneverntjenesten, og at generelt holdningsarbeid for å endre etablerte oppfatninger kunne bidra til å bedre denne oppfatningen. Det var viktig for alle mine informanter at foreldrene hadde en oppfatning av barnevernet som en hjelpetjeneste.

Barnevernkurator i kommune Månetoppen fortalte at det handler om kapasitet i forhold til det at barneverntjenesten skal dra ut i barnehagene for å fysisk treffes. De vet at det bidrar til et bedre samarbeid, men på den andre siden handler det om kapasitet og ressurser. I undersøkelsen til Baklien (2009) nevner flere at barneverntjenesten burde få økte ressurser slik at de kan gjøre seg mer synlig ute i barnehagene, for økt tillit.

Likeverdige parter i samarbeidet

Det har bidratt til å styrke det tverrfaglige samarbeidet i kommune Blåbæringa at barnehagen og den kommunale barneverntjenesten har blitt mer likeverdige parter, og at de har fått til mer samhandling rundt de vanskelige sakene. Informantene fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at de står sammen, stoler på hverandre, støtter hverandre og på den måten øker hverandres kompetanse.

Pedagogisk leder i barnehage Blåbæringa fortalte at terskelen for å gå inn i et samarbeid har vært større før, men tror den trenden er om å endre seg. ”Jeg tror barnevernet har vært mer utydelig i sin rolle tidligere, men at det nå er om å bli løftet inn på et nivå der vi snakker på lag om det, vi er på samme plan” (pedagogisk leder barnehage Blåbæringa). Barnehagen og barneverntjenesten har kommet mer på samme lag og på samme nivå. ”Jeg tror at tryggheten har økt med å kjenne ansiktene og folkene, og at barnevernet og barnehagen står mer sammen” (representant barneverntjenesten kommune Blåbæringa). Viktigheten av å stå sammen og være en hjelpetjeneste blir fremhevet.

”Vi må hjelpe hverandre i å tydeliggjøre, stå sammen og bære byrdene sammen. Vi må bli flinkere til å se at vi er ei hjelp og ett hjelpeapparat, og da må vi tørre å se og gjøre noe med det vi ser” (representant barneverntjenesten kommune Blåbæringa).

Alle informantene i begge kommunene i undersøkelsen fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at barneverntjenesten stoler på kompetansen til de barnehageansatte, og at de utnytter den samlede kompetansen til de ulike profesjonene og instansene.

Barnevernkurator fra kommune Månetoppen fortalte viktigheten av at hun stoler på de barnehageansattes kompetanse når hun er ute etter et barns atferdsmønster. ”Jo mer du samarbeider, jo tryggere blir en på hverandre” (barnevernkurator kommune Månetoppen). Det ytret informantene er godt for samarbeidet, samtidig er det også tidsbesparende for barneverntjenesten. ”Jeg vet hvor nøyaktig og grundig de jobber med atferd eller annen ulik problematikk, og de vet hvordan jeg håndterer det når saken kommer til meg. Det tror jeg har

kjempemye å si for samarbeidet, at vi blir trygge på hverandre” (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Informantene i kommune Blåbærenga fremhevet også viktigheten av at instansene stoler på hverandres kunnskap. ”Jo mer vi har ansiktene og jo mer vi kjenner de ulike tjenestene, jo flinkere blir vi til å samarbeide og stole på at alle deler av hjelpeapparatet er viktig” (representant fra barneverntjenesten kommune Blåbærenga).

Jeg tolker det til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at de barnehageansattes kompetanse på observasjon av barn i gruppe og erfaring med barn, gjør at de kan bidra til å gi barneverntjenesten fyldig informasjon. Informantene i kommune Blåbærenga poengterer også viktigheten av å bruke de barnehageansattes unike kompetanse på barn.

Noen ganger sier vi at foreldrene er eksperter på sine egne barn, og det er de, men barnehagene blir også det med bakgrunn i så stor barnehagedekning som det er i kommunene nå. Barna er jo der det meste av tiden de første årene, og da er det klart at barnehagene og har mange andre unger å sammenligne med (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga).

Det handler om respekt ved at de ulike aktørene i samarbeidet viser ydmykhet og anerkjennelse for hverandres kompetanse (Glavin og Erdal 2007). Det handler også om tillit ved at de ulike aktørene har tillit til hverandres faglighet. Glavin og Erdal (2007) beskriver respekt og tillit som suksessfaktorer i et tverrfaglig samarbeid. Alle mine informanter i begge kommunene ytret at dette er med på å styrke det tverrfaglige samarbeidet i kommunen, ved at alle tjenestene i samarbeidet er likeverdige parter med sin særegne kompetanse og kunnskap om barn. Til barnets beste er det viktig å være bevisst på å utnytte alles kompetanse, å utvikle en felles kompetanse blir også viktig. Glavin og Erdal (2007) forteller også om viktigheten av at de ulike partene i et samarbeid må få tid og mulighet til å dele erfaringer, kunnskap og å snakke om hva hver enkelt kan bidra med i samarbeidet. Det tar tid å bygge opp et godt samarbeid. Jo mer en treffes, jo flinkere blir en til å samarbeide og jo mer stoler en på hverandres kompetanse. Gjensidig tillit og forståelse for hverandres roller er også et gjennomgående tema i forhold til tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste i Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse, mange av styrerne ønsket et samarbeid med barneverntjenesten basert på gjensidig tillit og respekt. For å ivareta barnets beste er det en styrke å tenke helhet og å stole på og kjenne til de ulike instansene og de ulike profesjonenes særegne kompetanse

4.4 Fra bekymring til melding

Første tegn til bekymring

Rutinene som blir tatt i bruk ved bekymring for et barn er varierte hos mine informanter. ”Det avhenger av hvor tydelig bekymringa er” (pedagogisk leder barnehage Blåbærenga).

Informantene mine fortalte at fra de får en bekymring for et barn er det flere steg på veien før de tar avgjørelsen om å sende en melding til barneverntjenesten. ”En starter det på avdelingsnivå og snakker sammen på avdelingsmøte, og så må vi snakke med styrer om det. Småbarnsteamet er også god hjelp i starten på en bekymring” (førskolelærer barnehage Blåbærenga). Hos småbarnsteamet kan de få råd og tips til tiltak de kan prøve ut før de eventuelt går videre med en bekymringsmelding. ”Og det her synes jeg er en kjempestøtte, for det er noe av det største dilemmaet våres sånn som jeg opplever det. Hvor alvorlig synes vi det er. Er det her alvorlig, og er det så alvorlig at vi må melde” (styrer barnehage Blåbærenga).

Som et ledd i å avklare en bekymring nevner Backe-Hansen (2009) observasjon og informasjonsinnhenting fra barn og foreldre, og diskusjon og drøfting med andre fagpersoner. I vurderingen av om det bør sendes en bekymringsmelding nevner hele ni av ti styrer i kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) anonym diskusjon med barneverntjenesten som et viktig steg på veien. En anonym telefon til barneverntjenesten ble også nevnt som et viktig ledd for mine informanter. For at de barnehageansatte skal ha mulighet til anonym diskusjon blir blant annet fast kontaktperson viktig, noe jeg tidligere i oppgaven har vist kan bidra til å senke terskelen for kontakt med barneverntjenesten. Diskusjon og drøfting i blant annet småbarnsteam er noe mine informanter verdsatte høyt. Case – pregete drøftinger i tverrfaglige grupper ble også sett på som viktig for informantene i barnehage Månetoppen. Det som går igjen hos mine informanter, og blant annet hos styrerne i Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse, er at det foretas en helhetsvurdering før det tas en avgjørelse på om det skal sendes en bekymringsmelding eller ikke. Barneverntjenesten har her stor muligheter til å bistå barnehagene i arbeidet med å avklare om barnets situasjon er så alvorlig at det må sendes en bekymringsmelding. I Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse kom også faglig diskusjon og veiledning frem som en viktig strategi for å få avklart en bekymring. Viktigheten av kompetente samtalepartnere på den ene siden, og kompetanse hos de barnehageansatte blir her fremhevet (Backe-Hansen 2009). Kompetente samtalepartnere og faglig veiledning kom spesielt frem hos mine informanter som viktig når det gjaldt foreldresamarbeid i de vanskelige sakene.

Loggføring ved bekymring

I arbeidet med barn som bekymrer tar begge barnehagene i undersøkelsen min i bruk loggføring tidlig i prosessen, den styrker for å underbygge faglige vurderinger.

Styrer i barnehage Blåbærenga fortalte at det er viktig at en bruker avdelingsmøtene i barnehagen til å si hva som har skjedd og hva som eventuelt bekymrer ved et barn. Hvis flere er bekymret starter de med loggføring.

Den lille tingen er kanskje liten der og da, men da er man såpass innstilt på avdelinga at man hver enkelt har et ansvar og tar den loggføringa og får det stadfestet, hva har skjedd. Vi har hatt noen runder der vi har ordnet med loggbøker. Jeg tror det handler mest om å ufarliggjøre det vi har sett. Det er ikke ditt ansvar at du har sett det, men det er ditt ansvar å få det ned (pedagogisk leder barnehage Blåbærenga).

Informantene i barnehage Blåbærenga fortalte at loggføring blir viktig når de starter fra et nivå der de tenker at noe ikke stemmer. Gode rutiner er viktig for at barnehagen skal ha noe konkret å vise til hvis bekymringen ikke avtar. ”I forhold til om barnevernet og barnehagen skal samarbeide om ting, da er det jo fint om barnehagen har notert hva de har sett og gjort av tiltak til det enkeltbarnet” (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga). Jeg tolker det til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at barnehagen er tydelig på hva de har observert og hva de har satt inn av eventuelle tiltak, hvis barnehagen på et senere tidspunkt må ta steget og melde bekymringen til barneverntjenesten. ”Jeg må ha dokumentert og hatt en loggføring på hvorfor jeg nå til slutt har tatt steget til bekymringsmelding” (pedagogisk leder barnehage Blåbærenga).

I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) vises det til tre ulike strategier for å avklare en gråsonebekymring. En systematisk kartlegging av barnets situasjon blir beskrevet som det første steget, der de barnehageansatte selv prøver å få en oversikt over hva som er barnets situasjon.

Informantene mine har arbeidet med det å skrive tydelige rapporter, og å greie å beskrive på best mulig måte uten å si hvordan de tror det er. I begge barnehagene har de hatt fokus på at alle ansattegrupper i barnehagen må være god på dette. Både på det å vite hva de ser, og på det å være beskrivende når de skriver ned. En loggføring indikerer et mulig behov for opplæring i forhold til observasjon av barn, foreldre og samspillet mellom dem. De barnehageansatte må ha kunnskap om det de ser, kompetanseheving blir derfor viktig. I Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse ble observasjon av barnet, foreldrene og samspillet mellom dem flere ganger poengtert som viktig. At alle barnehageansatte skal være

trygg på hvordan de arbeider rundt dette, beskriver styrerne i begge barnehagene mine som viktig. Det er viktig at barnehagen dokumenterer systematisk på et tidlig tidspunkt, også i saker hvor et barn har hjelpetiltak. Da kan barneverntjenesten få informasjon om et barn som trenger fosterhjem og argumenter som underbygger dette på et tidligere tidspunkt slik at ikke plasseringen blir en akutt sak. Ved en eventuell retts sak blir dokumentasjon på hvilke observasjoner barnehagen har gjort også viktig for å underbygge det som blir sagt, noe mine informanter også fremhevet i sine svar.

Fokus på tidlig foreldresamarbeid

I begge barnehagene har det vært en styrke med fokus på tidlig foreldresamarbeid når de er bekymret for et barn. Barnehagene har som mål å ha en åpen dialog med foreldre tidlig i prosessen ved bekymring for et barn.

Informantene i kommune Månetoppen fortalte at det har vært en styrke for foreldresamarbeidet at de har respekt og ydmykhet i forhold til foreldrenes situasjon, og at de gir dem mulighet til forbedring. Det kan være ulike grunner til at foreldre eller barn gjør de barnehageansatte bekymret. Informantene mine uttrykte at det er en styrke at barnehagen og barneverntjenesten er på lag sammen med foreldrene, med fokus på barnets beste. ”Vi er jo der for å ha barnets beste i fokus hele tiden, men samtidig være litt ydmyk for at det kan handle om ulike ting som vi ikke vet” (styrer barnehage Månetoppen). Jeg tolker det til å være en styrke for foreldresamarbeidet, at barnehagen orienterer foreldrene om sine tanker, er åpen og gir foreldrene rom for forberedelse og forbedring.

Informantene i begge kommunene fortalte at det er en styrke med fokus på tidlig foreldresamarbeid der barneverntjenesten bidrar med faglig kompetanse og veiledning. I kommune Blåbæringa har det spesielt vært en styrke å stå sammen og få trygghet i den vanskelige samtalen med foreldrene.

Det vi har lyktes med er de gangene vi har hjulpet dere i barnehagen til å tørre å snakke om det, når en har tort å modnes sammen. At en gikk og sa det til foreldrene når en var bekymret. De sakene lyktes en mer med, enn de sakene der barnehagen ikke har tort å snakke med foreldrene. Der må vi hjelpe hverandre til å se, stå sammen og å si fra til foreldrene om at en er bekymret (representant barneverntjenesten kommune Blåbæringa).

Det å være tydelig i samtalen med foreldrene for hva en er bekymret for, blir fremhevet som viktig hos alle mine informanter.

Informantene i barnehage Månetoppen opplever at foreldresamarbeid også kan være positivt ladet, selv i saker hvor det skrives bekymringsmeldinger.

Jeg tror det er mye utrygghet rundt omkring i barnehagene, og at det er litt misforstått på det at vi ordner så mye bråk og ugreit med foreldrene. Vi ser at foreldre som strever i hverdagen, og som opplever kriser og som kanskje har mangel på å gi omsorg, når vi snakker med dem er det nesten at vi får et enda bedre samarbeid med dem. Det er sjelden det blir bråk eller sånne ting med foreldre vi har skrevet bekymringsmelding med, det er veldig sjelden når det har kommet så langt. Det er heller at de føler seg enda mer sett, mange ganger (styrer barnehage Månetoppen).

Kvalitet i barnehagen (St.meld. nr. 41 (2008-2009)) bygger opp under viktigheten av et godt foreldresamarbeid ved å si at førskolelærere trenger økt kompetanse i å kunne konkretisere begrunnelser for en oppmelding til barneverntjenesten. Faglig veiledning fra blant annet barneverntjenesten kan være en viktig bidragsyter der. I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) kommer det frem at bedre kompetanse i å snakke med foreldre og å håndtere foreldrenes reaksjoner, vil gjøre de barnehageansatte tryggere i arbeidet med barn som bekymrer. Faglig veiledning og kompetanseheving fra barneverntjenesten har vært viktige tiltak for mine informanter. Som en strategi for å få avklart en gråsonebekymring var samtaler med foreldrene om bekymringen prioritert høyt hos styrerne i kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009). Barnehageansatte og foreldre møtes daglig, og foreldrene er de barnehageansattes nærmeste samarbeidspartnere. Funnene mine om at barnehageansatte er opptatt av å fokusere på foreldresamarbeid tidlig i prosessen ved bekymring, samsvarer også med resultatene fra Backe-Hansen (2009) sin undersøkelse.

Informantene mine i begge kommunene opplevde viktigheten av å opparbeide tillit hos foreldrene ved å være åpen om sin bekymring, og samtidig vise ydmykhet og respekt for foreldrenes situasjon. Informantene i barnehage Månetoppen erfarte også at foreldresamarbeidet kunne bli styrket ved at noen foreldre kunne føle seg mer sett. I kartleggingsundersøkelsen til Backe-Hansen (2009) ble et vanskeligere foreldresamarbeid ytret av sju av ti styrere som mulig årsak til at det er vanskelig å melde fra om en bekymring til barnevernet, og seks av ti fryktet at foreldrene kanskje tok barna ut av barnehagen hvis det ble sendt bekymringsmelding. Informantene mine fremhevet opptil flere ganger viktigheten av at pedagogisk leder er tydelig på sin bekymring i samtaler med foreldrene, og at en bekymringsmelding aldri skal komme som en overraskelse på foreldrene. Barnevernspedagog i barnehage Månetoppen fortalte at i de sakene der barnehagen ikke hadde vært tydelig på forhånd og gitt foreldrene en mulighet til forbedring, ofte endte med frustrerte og sinte foreldre. Ut fra det tolker jeg at det er viktig at barnehagene er tydelige og stoler på seg selv i

de vanskelige sakene. Informantene i kommune Blåbæringa ytret at der mor og far spiller på lag med barnevernet og barnehagen er det mye lettere å få til en åpen dialog og møtevirksomhet der de har fokus på barnets beste.

Melding til barneverntjenesten

I barnehage Månetoppen fortalte informantene at det er en styrke for barnehagen at det er den som er nærmest ungen som melder inn en bekymring til barneverntjenesten. Informantene beskrev det som en styrke i forhold til at styrer delegerer ansvar til den ansatte som kjenner barnet best og som vet mest om saken.

I barnehage Blåbæringa fortalte informantene at det er en styrke at det er styrer som melder inn en bekymring til barneverntjenesten. En styrke i forhold til at det er med på å beskytte pedagogisk leder, og en styrke og trygghet i forhold til at leder fronter og støtter. Alle har et personlig ansvar, men styrer fronter det.

Alle informantene ytret enighet i at en må bruke personalgruppen og ha et kollegialt system å styrke seg på, og støtte seg til ved bekymring for et barn. I de sakene fortalte informantene at det også er viktig å ha en leder som støtter og tar ansvar. Styrene i begge barnehagene er oftest med i de samtalene der de informerer foreldrene om at de skal sende bekymringsmelding. ”Vi har sagt det her på huset at en bekymringsmelding aldri skal komme som en overraskelse. Den dagen vi legger frem en bekymringsmelding til foreldrene så vet de det, for da skulle vi vært så tydelig på forhånd at de vet om det” (styrer barnehage Månetoppen). Dette er de sams om i begge barnehagene, en bekymringsmelding skal være tatt opp med foreldrene før den blir sendt til barneverntjenesten, med unntak av de mest alvorlige sakene.

Informantene i barnehagene hadde ulik praksis for hvem som sender bekymringsmelding. I barnehage Månetoppen er melder den som er nærmest barnet, i barnehage Blåbæringa er styrer den som melder. I begge barnehagene ytret de hver sine styrker. Barnehageloven § 22 andre ledd sier at opplysninger til barneverntjenesten normalt skal gis av styrer. Dette kan tolkes til at også andre barnehageansatte kan gi opplysningene til barneverntjenesten, dermed kan en ikke si at en av mine to barnehager i undersøkelsen gjør noe feil ved at de har ulik praksis. Det viktigste må være at meldingen blir sendt, og at barnehagene har funnet en løsning som fungerer for dem, innenfor lovverket.

4.5 Barnehagen som hjelpetiltak

Samhandling til barnets beste

Informantene i kommune Blåbærenga snakket om det tverrfaglige samarbeidet i saker der barnehagen er inne som hjelpetiltak for barneverntjenesten. Informantene fortalte at det kunne være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet i kommunen om barnehagen og den kommunale barneverntjenesten kunne hatt bedre samhandling rundt saker der barnehagen blir brukt som hjelpetiltak, også for å utnytte alle profesjoners ulike kompetanse til barnets beste.

En må få til samhandling med hvorfor barnevernet vil betale den barnehageplassen, jo det er fordi vi ser at barnehagen har verdifulle tiltak. Når en da har samhandlingsmøter rundt denne ungen får en høre hva alle tenker om saken, slik at en får brukt all kunnskapen (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga).

Dette tolker jeg til å være en styrke ved at barnehagen og barneverntjeneste står sammen, støtter og styrker hverandre i kompetanse.

”Den dagen barnevernet konkluderer med at det her er et viktig tiltak for utviklingen til barnet, den dagen synes jeg barnevernet skal ta kontakt med barnehagen, for da er du inne i et forebyggende tiltak” (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga). Samhandling mellom de ulike tjenestene blir viktig for å ivareta barnets beste. ”Jeg ser at i de sakene vi har samarbeidet med barnevernet, får en lykkeligere slutt, enn der vi ikke har fått til noe samarbeid” (styrer barnehage Blåbærenga).

Det ble også ytret at taushetsplikten kan være et hinder for samarbeid med bakgrunn i at den kan gi begrensninger for hva slags opplysninger en bringer videre. ”Taushetsplikten er kun et godt arbeidsredskap og ikke noe annet. Det er ikke noe hinder, men du må vite hva som står i loven og forholde deg til det” (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga). Økt kompetanse rundt lovverk blir dermed viktig. Informantene mine har opplevd noen misforståelser rundt dette, også fra barnevernets side. ”Det har vært en del juss – opplæring i kommunene, også her. Nettopp det her er noe av det barnevernet også trenger kompetanse på. For å ivareta barnets beste må også barnevernet gi noe tilbake til barnehagene” (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga). Informantene var enig i at for å ivareta barnets beste må også barneverntjenesten gi noe tilbake til barnehagen. ”Det hadde vært til hjelp for oss også, for hvor vi skal sette inn vår hjelp” (førskolelærer barnehage Blåbærenga).

I Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse vises det til en sammenheng mellom det å ha fungert som hjelpetiltak for barnevernet og å ha sendt bekymringsmelding, noe som kan

tolkes til at terskelen for å sende en melding til barneverntjenesten er lavere med et etablert samarbeid, som gjør at barnehagen og barneverntjenesten har kjennskap til hverandre. Mine informanter ga ingen informasjon om de hadde fungert som hjelpetiltak for barneverntjenesten. Informantene i barnehage Blåbærenga etterlyste informasjon fra barneverntjenesten rundt barn som hadde barnehagen som hjelpetiltak. Jeg har tidligere i oppgaven vist at jevnlig kontakt og det å fysisk treffes kan bidra til å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten. Når barneverntjenesten har barnehager som hjelpetiltak har de en god mulighet til å bygge opp et godt samarbeid ved jevnlig kontakt og ved å få kjennskap om hverandre (Backe-Hansen 2009). Da gjelder det at barneverntjenesten utnytter de mulighetene som er for kontakt og tilbakemelding til barnehagene.

Barnevernloven § 6-7a første ledd gir melder en lovfestet plikt til generell tilbakemelding om mottatt melding. Barnevernloven § 6-7a andre ledd gir også meldere som er omfattet av opplysningsplikten beskjed om det er åpnet undersøkelsessak. Meldere som er omfattet av opplysningsplikten har også rett på å få ny tilbakemelding når undersøkelse av saken er gjennomført. Barnevernloven § 6-7a fjerde ledd sier også at melder som er omfattet av opplysningsplikten kan få kjennskap til tiltak som barneverntjenesten har iverksatt av hensyn til videre oppfølging av barnet. Informantene i barnehage Blåbærenga ytret et ønske om informasjon rundt igangsetting av tiltak hos familiene fra barnevernets side, de ønsket tilbakemelding på det som kunne ha relevans for videre oppfølging av barnet. Styrerne i kartleggingen til Backe-Hansen (2009) etterlyste det samme i forhold til tilbakemelding på tiltak som har relevans for arbeidet i barnehagen. Lovverket gir klart åpning for at barnehagene har rett på tilbakemelding, for på best mulig måte å ivareta barnas behov for videre oppfølging.

Kontakt og tilbakemelding

Det har vist seg som en styrke for samarbeidet i kommune Månetoppen, at den kommunale barneverntjenesten åpner opp for de muligheter for tilbakemelding som barnevernloven åpner opp for.

Tilbakemeldingene har vært at de barnehageansatte følte de hørte for lite fra barneverntjenesten, i forhold til hva de jobbet med og om sakene. Det fortalte informantene de tror har endret seg. Ikke fordi de bryter tausheten mer enn før, men at de åpner opp og får samtykke fra foreldre, og at de ulike instansene samarbeider bedre.

Det er viktig at vi deler informasjon med barnehagen som de trenger for at de skal gjøre en god jobb. Det er viktig at de får høre hva slags tiltak og på hvilken måte vi jobber med familien slik at vi ikke sitter på hver våres tue og jobber, men at vi har en felles forståelse for de tiltakene og for den måten vi jobber på. Det er jo en utfordring i barneverntjenesten, for jeg tror at det å åpne opp for sånn type dialog handler om at du er trygg som saksbehandler, og på hva du kan gå i dialog om og hva du kan si. For å være trygg på det så må du ha litt erfaring (barnevernkurator kommune Månetoppen).

Jeg tolker det til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet i begge kommunene, at de bruker foreldresamtykke til å utveksle informasjon til beste for barnet. De er bevisst på å utnytte mulighetene i lovverket i stedet for begrensningene.

Utfordringene har vært den terskelen i forhold til taushetsplikten og alt med den, hva du kan snakke med hverandre om. Det har endret seg de siste årene, samtidig som vi har fått noen prosedyrer og skjema der foreldrene skriver under i forhold til det at barnehagen og barnevernet kan ha kontakt med hverandre uten at de er til stede, da på de tiltakene som barnevernet er inne på (styrer barnehage Månetoppen).

Informantene ytret enighet i at det letter arbeidet. ”Det er lettere å få til et samarbeid der at foreldrene er kjent med det og samtykker i det” (barnevernkurator kommune Månetoppen). Informantene i kommune Blåbærenga har også utarbeidet samtykkeskjema for å lette det tverrfaglige samarbeidet. ”Vi har utviklet samtykkeskjema sånn at vi holder oss juridisk på rett vei, uansett hva vi holder på med” (representant barneverntjenesten kommune Blåbærenga).

Endring av barnevernloven i 2009 gir barnehagene som melder en plikt til tilbakemelding etter sendt bekymringsmelding. Mangel på tilbakemelding nevnes i Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse som den viktigste årsaken til at det er vanskelig å melde fra om en bekymring til barneverntjenesten. Med bakgrunn i lovendringen i 2009, kan en håpe at dette har endret seg de siste årene, selv om også mine informanter hadde erfaringer med at den tilbakemeldingen fortsatt kunne være fraværende.

I Backe-Hansen (2009) sin kartleggingsundersøkelse blir det sagt at taushetsplikten oppleves som et hinder for samarbeid, og da i forhold til barneverntjenestens håndtering av taushetsplikten. Utvikling av samtykkeskjema for foreldrene har for mine informanter bidratt til et lettere og mer åpent samarbeid. Ved bruk av samtykkeskjema i arbeidet for å sikre barn et helhetlig tjenestetilbud, er det store muligheter for å opparbeide et godt tverrfaglig samarbeid ved at de ulike tjenestene kan utveksle nødvendig informasjon (St.meld. nr. 41 (2008-2009)).

4.6 Rutiner i akuttsaker

Prinsippet om barnets beste i akuttsaker

I akuttsaker der barnehagen er involvert tar det tverrfaglige samarbeidet i kommune Månetoppen utgangspunkt i barnehageansattes spesielle kompetanse på barnet, og bruker relasjonen til barnet, til barnets beste.

Barnevernkurator fra kommune Månetoppen fortalte at hvis det blir akuttsituasjoner, hvis det er snakk om vold eller seksuelle overgrep, da blir ikke foreldrene kontaktet på forhånd. Barneverntjenesten igangsetter da et samarbeid med barnehagen. ”I sånne typer saker samarbeider vi med barnehagene i det at vi prøver å trekke dem inn og involvere dem. Spesielt den personen i barnehagen som har best kjemi og relasjon til ungen, og som ungen føler seg mest trygg på” (barnevernkurator kommune Månetoppen). Kommunen har hatt en sak der pedagogisk leder fra barnehagen har vært med på akutt plassering og vært en trygghetsperson for barnet. I denne akutt plasseringen var pedagogisk leder med og overnattet første natten i beredskapshjemmet sammen med barnet, som en trygghet. ”Det er jo på en sånn måte vi ønsker å arbeide” (barnevernkurator i kommune Månetoppen). For å ivareta prinsippet om barnets beste i akuttsaker, tolker jeg det til også å være en styrke at barneverntjenesten og barnehagen i kommunen viser forsiktighet med å orientere foreldrene ved mistanke om vold og seksuelle overgrep, for å beskytte barnet.

Informantene i kommune Blåbæringa var også opptatt av rutinene i akuttsaker der barn blir hentet i barnehagen. ”Hvis vi skal snakke om noe vi synes er vanskelig i dette, så er det nettopp sånne hentinger” (styrer barnehage Blåbæringa). Informantene fra barnehage Blåbæringa etterlyste og hadde et ønske om de samme rutinene som blir brukt i kommune Månetoppen, der det tverrfaglige samarbeidet tar utgangspunkt i barnehageansattes spesielle kompetanse på barnet, og nytter de barnehageansattes relasjon til barnet, til barnets beste.

Barnevernet ringer og sier at nå henter vi barnet om en time eller to. Det er veldig mye følelser og du skal takle det personalmessig og du skal sikre en god overlevering. Det er jeg som går inn og gjør det, for jeg tenker at den belastninga tar jeg, men det er ganske spesielt. Alt det vi kan og har lært om tilknytning og det grunnleggende samspillet. Den første ungen som ble hentet her var en toåring, det barnet ble hentet av to personer han aldri hadde sett før. Jeg tenker at egentlig burde en av oss fra barnehagen blitt med. Jeg tenker da på barnets beste. Førskolelæreren her kjente barnet veldig godt, tenk deg hva hun kunne overbringt av kunnskap til det nye beredskapshjemmet (styrer barnehage Blåbæringa).

I artikkelen *De fleste barn hentes uanmeldt* (Milde 2012) blir det sagt at det ofte er akutte situasjoner som utløser akutt plassering, selv om det gjerne har vært en bekymring der over en lengre tidsperiode. I en av akuttsakene til barnehage Blåbærenga fortalte styrer at barnehagen hadde vært bekymret over lengre tid, men at lite skjedde før barneverntjenesten plutselig en dag kom og hentet barnet. Spørsmålet mitt er da om denne akutt plasseringen kunne vært unngått ved at barneverntjenesten og barnehagen hadde mer samarbeid og utveksling av informasjon på et tidligere tidspunkt.

FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 3 fremhever prinsippet om at barnets beste skal ivaretas i alle handlinger som berører barnet. Informantene mine ytret opptil flere ganger hvor viktig det er å ivareta barnets beste i akuttsaker der barn blir hentet i barnehagen. Som nevnt tidligere ønsket informantene i begge kommunene å utnytte barnehageansattes spesielle kompetanse og gode relasjon til barnet, til barnets beste. Mine informanternes oppfatning av akuttsaker der barn blir hentet i barnehagene, stemmer overens med det som blir sagt i en doktorgradsavhandling fra Universitetet i Oslo (Baugerud 2012) angående barn og opplevelse av stress i akutt plasseringer. I denne doktorgradsavhandlingen kommer viktigheten av å ivareta prinsippet om barnets beste i akuttsaker godt frem. Baugerud (2012) fremhever at de som arbeider med barn trenger økt kompetanse på dette området, i forhold til barn og stressreaksjoner, for på best mulig måte å ivareta barnet ved å roe ned situasjonen. Økt kompetanse var også noe mine informanter etterlyste. At samarbeidet tar utgangspunkt i de barnehageansattes gode relasjon og tilknytning til barnet, til barnets beste, og at de bruker de barnehageansattes spesielle kompetanse på barnet tolker jeg til å være i samsvar med det Baugerud (2012) sier. Informantene mine er opptatt av å gi barnet økt trygghet i en utrygg og stressende situasjon.

Tilbakemelding og felles evaluering etter akuttsaker

Informantene i barnehage Månetoppen fortalte at det er en styrke for det tverrfaglige samarbeidet at de barnehageansatte får tilbakemelding og informasjon fra barneverntjenesten etter rettssaker, og at barneverntjenesten og barnehagen har en felles evaluering og avslutning etter vanskelige saker. I forhold til mange utskiftninger i barneverntjenesten har det vært viktig at de ansatte i barneverntjenesten med erfaring, informerer de nyansatte hvordan de arbeider rundt akuttsaker. Å utveksle erfaringer på den måten tolker jeg til å være en styrke for det tverrfaglige samarbeidet, med bakgrunn i at det er viktig at rutinene ikke er personavhengig. Det har også vist seg at denne dialogen og oppfølgingen fra

barneverntjenesten i etterkant av vanskelige saker, har vært med på å senke terskelen til kontakt i andre vanskelige saker.

Barnehage Månetoppen har hatt tre sånne akuttsituasjoner i barnehagen. Informantene fortalte at dialogen med barneverntjenesten har vært viktig hele veien. Barneverntjenesten har vært bevisst på å invitere barnehagen inn i etterkant av vanskelige saker, for å evaluere sammen.

Etter sånne trasige saker har vi hatt møter med barneverntjenesten der vi har gått gjennom blant annet hendelsesforløpet. Det har vært veldig godt for personalet, for vi blir ganske skaket opp i sånne situasjoner. Vi blir så nær de ungene og familiene, så det gjør noe med oss. Både at vi er veldig bekymret for ungen og hvilke opplevelser den får, men også i forhold til foreldrene (styrer barnehagen Månetoppen).

Barneverntjenesten i kommune Månetoppen har også fått inn gode rutiner i etterkant av rettssaker der barnehagepersonell har vært med i Fylkesnemda eller i Tingretten som vitner. Da prøver barneverntjenesten å ha en oppfølging av de barnehageansatte, både før og etter de har vitnet. ”Da ringer vi etterpå om kvelden for å høre hvordan det var å komme hjem etter de har vært i retten og vitnet” (barnevernкурator kommune Månetoppen). Barneverntjenesten støtter opp om de ansatte i barnehagen.”Og det er også veldig med på å senke den terskelen” (styrer barnehage Månetoppen). Dette er noe barneverntjenesten i kommune Månetoppen har jobbet mye med, men med mye utskiftninger av personell har det ikke alltid vært like lett å gjennomføre, også med bakgrunn i at samarbeid kan være personavhengig.

Man har ulike ansatte som har ulike måter å arbeide på, så der er vi litt forskjellige. Vi som har jobbet noen år og som har gjort det noen ganger blir bedre og bedre på det her. Og vi har jo hatt mye utskiftninger i barneverntjenesten, men da prøver vi å fortelle de nye hvordan vi jobber i sånne saker slik at det ikke skal bli så personavhengig av hvem du har som saksbehandler i den saken. Det er en jobb vi må gjøre, og vi må oppdatere våre ansatte igjen for det er ikke alle som kan, og det er ikke noe du bare kan av deg selv. Vi prøver å snakke litt om hvordan vi gjør det vi som har jobbet en stund (barnevernкурator kommune Månetoppen).

Jeg tolker det til at disse rutinene har bidratt til å styrke det tverrfaglige samarbeidet, med bakgrunn i at informantene ytret at det er med på å senke terskelen til kontakt med barneverntjenesten.

Alle informantene i kommune Blåbærenga etterlyste de samme rutinene i akuttsaker. De ønsket mer dialog og mer samhandling med barneverntjenesten i de vanskelige akuttsakene. Barnehage Blåbærenga har hatt flere akuttsaker der barn har blitt hentet i barnehagen. I de sakene har det vært lite samarbeid på forhånd.

Min oppgave burde kanskje i større grad vært å kreve at barnevernet var med på en del av de møtene. Barnevernet jobber med sitt og barnehagen jobber med sitt. Og så blir det lite dialog i mellom. Og i var jo bekymret, vi var absolutt bekymret. Og så kom barnevernet og hentet ungen en dag (styrer barnehage Blåbærenga).

For å ivareta prinsippet om barnets beste i akuttsaker vil det være viktig at barnehagen og barneverntjenesten har en dialog i forkant av hentinger.

Jeg tror det ville styrket det tverrfaglige samarbeidet i kommune Blåbærenga, om barneverntjenesten har en oppfølging og dialog med de barnehageansatte i etterkant av hentinger. Det er et ønske fra barnehagen med mer tilbakemeldinger, drøftinger og det å få vite hvordan det har gått med barna. Det vil styrke det tverrfaglige samarbeidet i kommune Blåbærenga med en felles landing og oppfølging i etterkant av akuttsaker.

Jeg tenker at jeg har noen unger i min varetekt, ungene stoler på meg og så leverer jeg dem over i noe jeg ikke selv vet hva er. Og der stopper alt. Ingen oppfølging fra barnevernet. Og det sier jeg til barnevernet, vi er nødt til å ha noe debriefing etterpå. Selvsagt gjør jeg det med mine folk, vi gjør det sammen, men det burde være noe system på det. Etter en sånn henting må det være oppfølging (styrer barnehage Blåbærenga).

Glavin og Erdal (2007) forteller at et samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste kan være en støtte i de vanskelige sakene. Arbeid med barn som bekymrer er følelsesmessig belastende, både for de barnehageansatte og for de ansatte i barneverntjenesten. Følelsesmessige reaksjoner kan gi en feilvurdering av saken ved at en forvrenger det en ser (Glavin og Erdal 2007; Killén 2009). Et godt tverrfaglig samarbeid kan på den måten være en støtte ved at en bruker alle de ulike instansenes kunnskap og kompetanse og at flere er med og bidrar i en helhetsvurdering (Glavin og Erdal 2007; Killén 2009).

5 Sammendrag

I denne oppgaven har jeg vist hvordan det metodisk kan gis svar på følgende problemstilling; ”Hva karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern?” For å få svar på problemstillingen har jeg brukt kvalitativ metode, med gruppeintervju som datainnsamlingsstrategi.

Funnene mine fra studien viser flere tiltak som kan bidra til å gi et godt tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste. Kommunal planlegging og forankring har vist seg å være en viktig bidragsyter til et suksessfylt samarbeid. Dette kan bidra til å gi de barnehageansatte bedre muligheter, og lavere terskel for kontakt med barneverntjenesten. Dette kan gjøres gjennom blant annet opprettelse av kommunale tverrfaglige team, fysisk samlokalisering av de ulike tjenestene, og ved opprettelse av faste kontaktpersoner i barneverntjenesten.

Kompetansehevende tiltak internt i barnehagen kan også bidra til et godt tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste. Å ha barnevernspedagog ansatt i barnehagen var positivt i forhold til kompetanse internt i barnehagen, men også positivt i forhold til det å bygge ned terskelen for kontakt med barneverntjenesten. Internt fagteam i barnehagen bidrar til at barnehagen øker sin kompetanse på forebyggingsfeltet. Ved at fagteamet inviterer andre instanser inn, bidrar det også til økt kjennskap til hverandres kompetanse. Økt kjennskap til hverandres kompetanse kan igjen bidra til å senke terskelen for kontakt med barneverntjenesten. En tydelig barnehagestyrer som er bevisst sitt ansvar på å fokusere på samarbeid, med et engasjement og interesse for tema, er viktig for motivasjonsarbeid internt i barnehagen. Det ble også beskrevet som en viktig faktor for å etablere et godt tverrfaglig samarbeid.

Tverrfaglig forebyggende arbeid kan bidra til å senke terskelen for kontakt med barneverntjenesten, og til at utsatte barn får den hjelpen de har behov for på et tidlig stadium. At barneverntjenesten bidrar med kompetanseheving for alle ansattegrupper i barnehagen, er et viktig ledd i det forebyggende arbeidet. Det kan hjelpe de barnehageansatte i arbeidet med å se flere av de barna som opplever omsorgssvikt, og til å vite hva de skal gjøre når de får en bekymring for et barn. At barnehagen og barneverntjenesten skaper en forståelse for hverandres arbeid, kan bidra til å senke terskelen for kontakt. Et gjensidig ansvar for opprettelse av kontakt, der barnehage og barneverntjeneste er likeverdige parter som stoler på hverandres kompetanse, ble også nevnt som en viktig bidragsyter til å opparbeide et godt

tverrfaglig samarbeid. En synlig og utadrettet barneverntjeneste var viktig som et ledd i arbeidet med å opparbeide et godt tverrfaglig samarbeid. Det handlet blant annet om opplysningsarbeid i forhold til barneverntjenesten som en hjelpetjeneste, og ikke en motpart. Det kan bidra til at både barnehageansatte og foreldre senker terskelen for kontakt med barneverntjenesten.

I arbeidet med barn som bekymrer hadde barneverntjenesten en viktig rolle hos mine informanter. Barneverntjenesten kunne bidra med faglig veiledning, anonyme drøftinger og kompetanseheving. Der blir det viktig at barneverntjenesten ser sitt ansvar, og utnytter de mulighetene som er for å bygge opp et godt tverrfaglig samarbeid med barnehagene. Ved en bekymring for et barn var også foreldresamarbeidet fremhevet som viktig, ved å inkludere foreldrene tidlig i prosessen.

I forhold til barnehagen som hjelpetiltak, ble viktigheten av samhandling mellom barnehage og barneverntjeneste fremhevet. Dette for å utnytte hverandres kompetanse rundt barna, for på best mulig måte å ivareta barnets behov for et helhetlig tilbud og hjelp. Bruk av samtykkeskjema bidro til å lette dette arbeidet. I forhold til akuttsaker ble viktigheten av å utnytte de barnehageansattes spesielle kompetanse og relasjon til barnet fremhevet. Tilbakemelding og felles evaluering etter akuttsaker, ble også fremhevet som et viktig ledd til et godt tverrfaglig samarbeid for mine informanter.

Funnene mine viser hva som har fungert for mine informanter i arbeidet med å opparbeide et godt tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og barneverntjeneste, drøftet opp mot relevant teori og forskning. Kanskje kan det bidra til å gi andre yrkesaktive i barnehager og barneverntjeneste tips til nåværende praksis.

Litteraturliste

- Backe-Hansen, E. (2009). *Å sende en bekymringsmelding – eller la det være? En kartlegging av samarbeidet mellom barnehage og barnevern* (NOVA Notat 6/2009). Oslo: NOVA.
- Barnehageloven (2005). *Lov om barnehager av 2005*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009). Hentet 20.november-2011 fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/pressesenter/pressemeldinger/2009/styrket-samarbeid-mellom-barnehagen-og-b.html?id=573012>
- Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. (2009). *Veileder. Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten*. Oslo: Departementet.
- Barnevernloven (1992). *Lov om barneverntjenester av 1992*. Oslo: Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Baugerud, G.-A. (2012). *Maltreated and Non – Maltreated Children's True and False Memories: An Investigation of Maltreated Children Removed from Home by the Child Protective Services* (Doktoravhandling, Universitetet I Oslo). Oslo: AIT Oslo AS.
- Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2011). *Små barns rett til beskyttelse* (Rapport 18/2011). Trondheim: NTNU Samfunnsforskning AS.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Drugli, M. B. & Onsjøen, R. (2011). *Vanskelige foreldresamtaler – gode dialoger*. 2.utg. Trondheim: Cappelen Akademisk Forlag.

FNs barnekonvensjon (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller.* Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH). Hentet 18. juni 2012 fra <http://www.etikkom.no/no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>

Forvaltningsloven (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 1967.* Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.

Glavin, K. & Erdal, B. (2007). *Tverrfaglig samarbeid i praksis – til beste for barn og unge i Kommune – Norge.* 2utg. Oslo: Kommuneforlaget AS.

Gotvassli, K.-Å., Haugset, A. S., Johansen, B., Nossun, G. & Sivertsen, H. (2012). *Kompetansebehov i barnehagen. En kartlegging av eiere, styrere og ansattes vurderinger i forhold til kompetanseheving (Rapport 2012: 1).* Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.

Helsedirektoratet (2011). *Tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge.* Hentet 18. juni fra <http://helsedirektoratet.no/psykisk-helse-og-rus/psykisk-helsearbeid/kompetanse-og-utdanning/Sider/default.aspx>

Horverak, S. & Solstad, A. (Red.). (2008). *Kort om barnevern.* Oslo: Universitetsforlaget.

Killén, K. (2009). *Sveket 1. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner.* 4.utg. Oslo: Kommuneforlaget AS.

- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (rev.utg.). Hentet 18. juni 2012 fra http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Barnehager/Rammeplan_2011/KD_bo_kmal_Rammeplan_2011_web.pdf
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2.utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lauvås, K. & Lauvås, P. (2004). *Tverrfaglig samarbeid – perspektiv og strategi*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Milde, S. H. (2012). De fleste barn hentes uanmeldt. *Forskning.no*. Hentet 23. mai 2012 fra <http://www.forskning.no/artikler/2012/mai/321478/print>
- NOU 2009: 22. *Det du gjør, gjør det helt. Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012: 1. *Til barnas beste. Ny lovgivning for barnehagene*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). *Personvernombudet*. Hentet 18. juni 2012 fra <http://www.nsd.uib.no/personvern/>
- NTNU Samfunnsforskning AS (2010). *Barnehagen som barneverntiltak*. Hentet 1. desember 2011 fra <http://www.ntnusamfunnsforskning.no/prosjekt.aspx?id=60405004-a189-40d9-99c0-b8c20d787644&themeOverride=BUS>
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, Etnografi og kasusstudier*. 2.utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Statistisk Sentralbyrå (2012a). *Barn i barnehager 2011*. Hentet 18. april 2012 fra <http://www.ssb.no/emner/04/02/10/barnehager/tab-2012-03-15-04.html>

Statistisk Sentralbyrå (2012b). *Undersøkingssaker påbyrja av barnevernet, etter innhaldet i meldinga og kven som melde saka. 1997-2010*. Hentet 18.juni 2012 fra <http://www.ssb.no/emner/03/03/barneverng/tab-2011-06-27-14.html>

St.meld. nr. 41 (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Det Kongelige Kunnskapsdepartementet.

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 3.utg. Bergen: Fagbokforlaget.

Walsøe Lehn, E. (2009). *Dårlig magefølelse: Grunnlag for bekymringsmelding? –Sentrale mønstre i barnehageansattes arbeid med barn som bekymrer* (Mastergradsoppgave, NTNU, Trondheim).

Vedlegg 1

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med min masteroppgave

Jeg er masterstudent i spesialpedagogikk ved NTNU Dragvoll, og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven, med innlevering juni 2012. Temaet for oppgaven er hva som karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern.

For å få opplysninger rundt hva som kan karakterisere et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern, ønsker jeg å gjennomføre et gruppeintervju med styrer og pedagogisk leder fra en barnehage som har jobbet med dette som prosjekt, sammen med en fra barnevernstjenesten i samme kommune. Det viktigste er at dere som barnehage har fokus på dette tema i det daglige arbeidet, og at dere er reflektert rundt hva som kan karakterisere et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern. Ønsker også å gjennomføre eventuelle individuelle oppfølgingsintervju i etterkant av gruppeintervju. Spørsmålene vil spesielt handle om tverrfaglig samarbeid, barn og bekymring og personalets fagkompetanse. Underveis i intervjuet vil jeg også være åpen for innspill og tema dere tenker er viktig i forhold til hva som karakteriserer et godt samarbeid mellom barnehage og barnevern. Gruppeintervjuet vil ta omtrent en time – to timer, og vi bestemmer sammen tid og sted. De individuelle oppfølgingsintervjuene er best å ta omtrent en uke etter gruppeintervju, slik at vi fortsatt har friskt i minne det vi snakket om på gruppeintervju. Individuelle intervju vil ta omtrent en halv time, vi blir også her sammen enig om tid og sted. Ved gjennomføring av intervjuene kommer jeg til å bruke båndopptaker, og eventuelt ta notater underveis.

Alle opplysninger jeg får inn vil bli behandlet konfidensielt og alle opplysninger vil bli anonymisert etter retningslinjene til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Intervjuene som er tatt opp med båndopptaker vil bli slettet etter transkribering. Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 958 16 948, eller sende en e-post til

marit_hh@hotmail.com. Du kan også kontakte min veileder Monica Bjerklund på DMMH, telefonnummer 480 54 701.

Med vennlig hilsen

Marit Helen Haug

Jakobsliveien 50A,

7059 Jakobsli

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien og ønsker å stille på intervju.

Signatur Telefonnummer

Vedlegg 2

Intervjuguide til gruppeintervju

1. Introduksjon

- Hvem jeg er, hvorfor jeg er her og hensikten med studien.
- Fortelle hva som skal skje med datamaterialet.
- Konfidensialitet og informert samtykke.

2. Bakgrunnsinfo om informanter

- Hva slags utdanning har du/dere?
- Hvor lenge har du/dere hatt den jobben dere nå har?
- Hvor lenge har dere samarbeidet sammen?

3. Beskrivelse av barnehagen/barneverntjenesten

- Kan du fortelle om barnehagen og dine ansvarsområder i barnehagen?
- Kan du fortelle om arbeidet til barneverntjenesten og dine ansvarsområder?

4. Tverrfaglig samarbeid

For at utsatte barn skal få nødvendig hjelp og oppfølging i dagliglivet, må barneverntjenesten og barnehagen ha et godt samarbeid.

- Hva tenker du dere kan bidra med for å jobbe mot et godt samarbeid?
- Kan dere fortelle om samarbeidet deres, og deres rolle i dette samarbeidet?
- Hvordan vil dere si at samarbeidet mellom barnehagen og barneverntjenesten fungerer, og hvorfor?

Barnevernstjenesten og barnehagen samarbeider både på generelt grunnlag og i oppfølging av enkeltbarn.

- I hvilke saker samarbeider dere?

- Hvordan kan barneverntjenesten og barnehagen samarbeide i forhold til barn med barnehagen som hjelpetiltak?
- Hvordan kan barneverntjenesten og barnehagen samarbeide i forhold til fosterbarn?
- Hvordan kan barneverntjenesten og barnehagen samarbeide i forhold til barn som opplever omsorgssvikt?
- Hvordan kan barneverntjenesten og barnehagen samarbeide med fokus på det forebyggende?
- Hva slags utbytte tror du barna og deres familier får av et samarbeid som fungerer godt?
- Hvilke erfaringer har du/dere med at samarbeidet har fungert godt, kan du/dere fortelle om det? Hva tror dere kan være årsakene til at samarbeidet fungerte godt den gangen?
- Hvilke erfaringer har du/dere med at samarbeidet ikke har fungert godt, kan du/dere fortelle om det? Hvorfor tror du/dere samarbeidet ikke fungerte godt den gangen, og hva kunne eventuelt blitt gjort annerledes?

Jeg har fått de nedskrevne planer og dokumenter for dette samarbeidet på forhånd, og kommer til å stille spørsmål rundt disse dokumentene.

- Hvilke rutiner har dere på dette samarbeidet?
- Hvem har lagt føringer for dette samarbeidet og planene for samarbeidet, hva er rollen til barnehagen og barnevernet i dette arbeidet? Er kommunens administrative og politiske del aktiv i dette arbeidet med å fastlegge rutiner for samarbeidet?
- Hvordan fungerer disse rutinene i praksis?
- Hvor ofte møtes dere?
- Hva slags utfordringer har dere møtt på i samarbeidet mellom barnehagen og barnevernet?
- Hva tenker dere som viktige faktorer/suksessfaktorer for et godt samarbeid?

5. Bekymring

Det vil være et mål at flest mulig barn skal få den hjelpen de har plikt på og trenger så tidlig som mulig, og at barnehagene ved bekymring for et barn skal følge opp denne bekymringen og eventuelt kontakte barnevernet.

- Hvordan jobber dere for å oppnå dette målet?
- Hvilke rutiner har dere ved bekymring for et barn?
- Hvordan tar dere beslutninger i forhold til en bekymringssak?
- Hva er barnevernets rolle i dette arbeidet, når kommer de på banen ved en bekymring?

- Tall fra statistisk sentralbyrå viser at bare 4 % av bekymringsmeldinger kommer fra barnehager. Hva tenker dere om det?
- Hva tror dere kan være årsakene til at tallet er så lavt sammenlignet med antall bekymringsmeldinger fra skoler som er 13,4 %?
- Hvis jeg sier at et lavt antall bekymringsmeldinger kan bety at samarbeidet ikke fungerer godt, hva tenker dere da?

6. Personalets fagkompetanse

Kommunikasjon og samarbeid mellom barnehagen og barneverntjenesten må skje innenfor reglene om oppmerksomhetsplikt, taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett

- Hvor viktig tenker dere kompetanseheving blant personalet er?
- På hvilken måte har dere jobbet med kompetanseheving blant personalet, og hvilken rolle har barnevernet i dette arbeidet?
- Departementet ga ut Veilederen for samarbeidet mellom barnehage og barnevern i 2009. Hvor mye har den vært relevant i samarbeidet mellom dere?

8. Arbeid med tema i det daglige

Jeg har fått opplyst at barnehagen og barnevernet har jobbet med dette tema på planleggingsdager og på personalmøter.

- Hvem tok initiativ til å jobbe ekstra med dette tema på planleggingsdager og personalmøter?
- Kan dere fortelle om arbeidet og hva dere har lært?

7. Eventuelt

- Er det andre tema som ikke er tatt opp dere tenker er viktig å belyse?
- Hvordan opplevde du intervjusituasjonen?